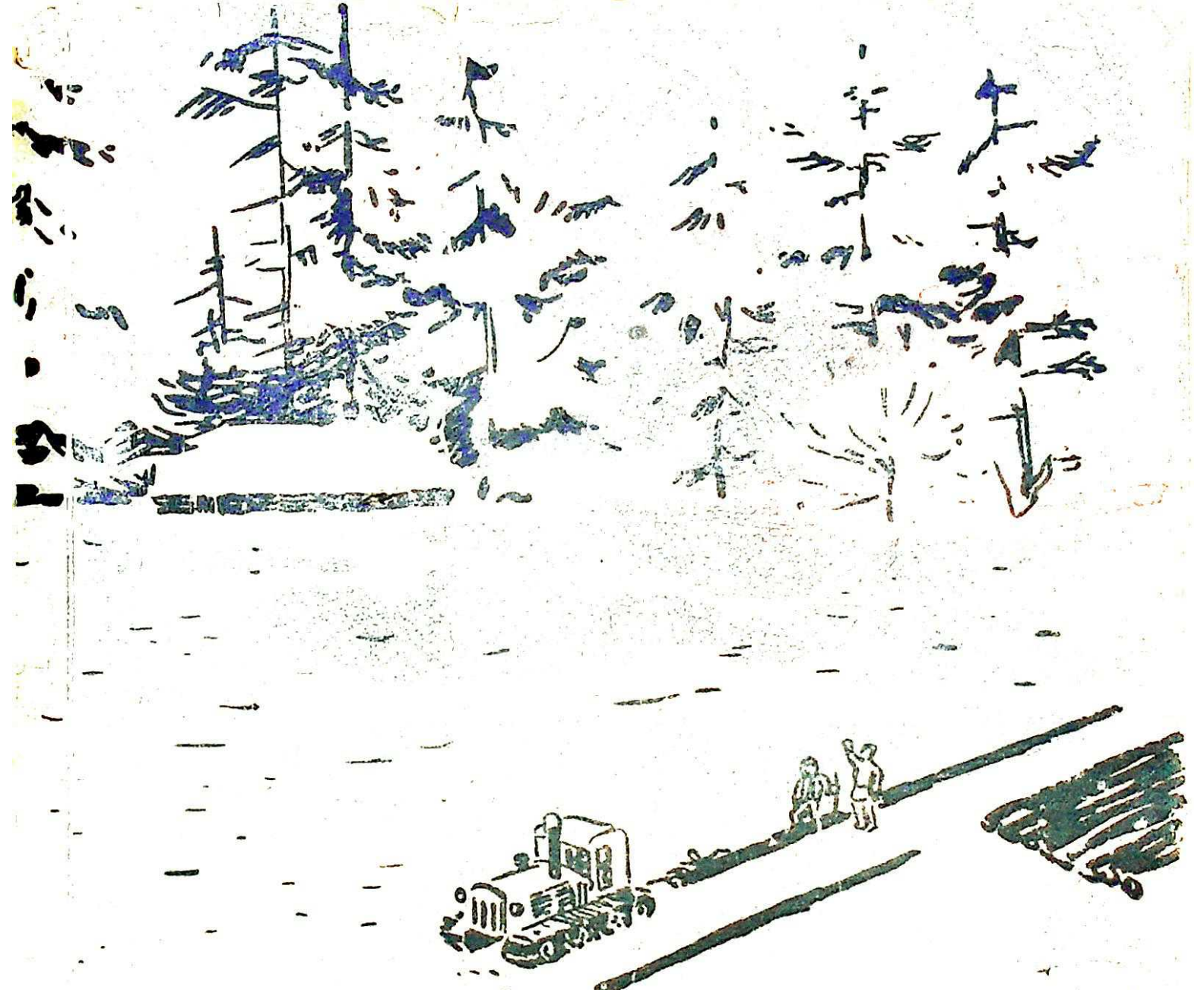

MinisterievanPropaganda.org

W. AZJAJEW

VER-
VAN-
MOSKOU

WASILI AZJAJEE

VER VAN MOSKOU

Roman in drie delen

UITGEVERIJ PEGASUS
AMSTERDAM
1951

Oorspronkelijke titel
DALEKO OT MOSKWY

Uit het Russisch vertaald
door

H. I. TER LAAN

Druk. Dijkman C.V.

EERSTE DEEL

EERSTE HOOFDSTUK

Tot weerziens, Moskou!

Tot het allerlaatste ogenblik kon ingenieur Alexej Kofsjoef niet geloven, dat hij naar het Oosten zou vertrekken, diep het achterland in. Op het Centraal Bureau, waar hem definitief mededeling werd gedaan van zijn nieuwe benoeming, kon hij een neerslachtige stemming niet onderdrukken en hij hoorde op de kaderafdeling onverschillig de haastige aanwijzingen aan, alsof zij niet tot hem waren gericht.

— U moet de directeur van het bouwobject Batmanof en hoofdingenieur Beridze opzoeken, — ried men hem aan, — zij zijn nog niet vertrokken.

Alexej liep door de gangen en keek de kamers binnen. Het kantoor werd uit de hoofdstad geëvacueerd. Vele ambtenaren waren reeds vertrokken. In de verlaten kamers, waar kantoorrommel op de grond slingerde, waren militairen, de nieuwe bewoners van het gebouw, zich aan het installeren.

Tenslotte gelukte het Kofsjoef Beridze te vinden, die pas de vorige dag uit Georgië was overgevlogen. Daar had hij, onder de Kaukasische zon, zijn verlof doorgebracht na voltooiing van een bouwobject in het Zuiden en sedert het uitbreken van de oorlog had hij de leiding gehad van de bouw van een verdedigingsobject.

De ingenieurs begroetten elkaar hartelijk. Beridze rook als het ware naar de Zuidenwind, naar zon, naar de zee. Hij glimlachte en schertste met schitterende ogen, en in niets toonde hij ongerustheid of zenuwachtigheid. Met een afkeurende trek om zijn mond bekeek Alexej de elegante kleren van zijn kameraad: een nieuw pak, moderne schoenen, een vilten hoed, alles chocoladebruin.

— Ben je verbaasd? — vroeg Beridze vrolijk.

— Het is nogal moeilijk niet verbaasd te zijn. Ik ben gewend

je te zien met een wijd opengeslagen hemd aan en een gekreukelde broek, in fikse waterlaarzen gestoken. Maar bij dit parapetak misstaat je baard. Je moet hem afscheren.

— Nee, Aljosja, ik ben het niet met je eens. Tot mijn dood zal ik hem dragen. Je weet zelf, dat al mijn kracht in mijn baard zit. — Beridze streek langs zijn zwarte baard, die zijn das voor een groot deel bedekte. — Maar ik moet een ander pak aantrekken, dat is waar.

Hij greep Kofsjoj heftig bij zijn arm. Alexej trok een pijnlijk gezicht en maakte zich los.

— Ga liever aan de andere kant lopen, Georgi. Mijn arm is wel genezen, maar niet helemaal; hij is nog altijd gevoelig.

— Neem mij niet kwalijk, kerel!

Beridze nam Alexej aandachtig op: een somber, bezorgd ge-laat, een verschoten militaire tuniek, zware soldatenlaarzen en een burgerbroek met loshangende pijpen.

— Jij bent op het eerste gezicht ook niet te herkennen. Er is iets hards over je gekomen, allicht, je hebt ook kruitdamp te ruiken gekregen. Reuze kerel.

— Waarom reuze kerel? Ik werd in het eerste het beste gevecht gewond, — zei Alexej nors.

— Je moet er niet om treuren. Jou wachten gevechten van andere aard, en daarin haal je je achterstand in. Wij zijn weer bij elkaar, dat is fijn. Toen ik gisteren vernam, dat jij in Moskou was, was ik geweldig blij. Ik liep naar Batmanof toe en zei: „Ik heb de man gevonden, die wij nodig hebben, een betere is er in heel Moskou niet.” Waarom kijk jij zo zuur? Heb je azijn geslikt? Of wil je niet met mij werken op het bouwobject?

— Vechten wil ik! — antwoordde Alexej kwaad. — Ik wil naar het front. Die verduivelde arm maakt mij razend. Ik heb in het hospitaal gelegen — het was een temptatie: je kunt niets doen, je moet maar wachten. Ik werd er uit ontslagen en kreeg verlof, om op te knappen. Wat moet ik in die twee maanden doen? Thuis zitten? Ik kwam werk vragen, zo dicht mogelijk bij het front — nou, ik heb mij lelijk in mijn vingers gesneden! Ze zeggen: éénmaal is hij de dans ontsprongen, een tweede keer komt hij er niet heelhuids af. Dat jij nu juist op mijn pad moest komen! Ze lieten mij het bevel tekenen — en vooruit, ga maar naar het andere eind van de wereld.

Beridze luisterde geduldig.

— Ik begrijp je, kerel. Zelf heb ik het ook doorleefd. Maar er is niets aan te doen, wij zullen het front de rug moeten toekeren. Het is je een bouwobject!

— Zij kunnen het daar toch zeker ook wel zonder ons stellen

op dat bouwobject? — vroeg Alexej geprikkeld. — Wat heeft het voor zin hiervandaan mensen weg te halen en naar het Verre Oosten te zenden? Wij zijn hier ongetwijfeld meer nodig.

Zij stonden in de gang. Beridze keek zijn kameraad vriendelijk aan.

— Wat ben jij nijdig! Pak aan, zet hier je tanden maar eens in. Misschien kom je dan in een beter humeur.

Hij haalde twee sinaasappelen uit zijn zak en stopte Alexej er een in de hand. Deze wilde de sinaasappel geërgerd wegslingeren, maar de zonnige kleur ervan vertederde hem en hij begon de goudglanzende schil er af te pellen.

— Wie heeft er op het ogenblik behoefte aan dat bouwen op tienduizend kilometer van het front? — ging Kofsjof koppig verder. — Een duistere zaak. De olieleiding komt wel tegen de volgende oorlog klaar.

— Probeer maar niet knapper te zijn dan de regering, — zei Beridze nog altijd even geduldig, terwijl hij zijn tanden in het vlees van de sinaasappel zette. — Nodeloos zullen ze geen speciale besluiten uitvaardigen over de bespoediging van de bouw. En onze aanstelling heeft zin. Batmanof, jij en ik worden erheen gezonden. Drie man. Batmanof en ik zijn geen nieuwelingen in die streek, godzijdank, wij hebben daar al heel wat gebouwd. En jij, al ben jij ook een nieuweling in het Verre Oosten, — voor mij ben je geen nieuweling. Ik ken je als een trouw medewerker, ik wil geen ander. Kortom, ik zie niets duisters aan de zaak, beste kerel. Of zit die duisternis misschien in jouw hoofd?

Beridze nam Kofsjof mee om hem aan de chef van het bouwobject voor te stellen. Batmanof ontgoochelde Alexej. Hij zag er al heel erg plechtig uit: de grote gestalte, het gelijkmatige, goed-geproportioneerde figuur, het hoofd met glad achterovergekamd, asgrauw haar, het hoge voorhoofd, de scherp omlinjende lippen. Hij zat in de vreemde kamer met de allure, of zij van hem was.

„Stellig een poseur en een baasspeler,” — dacht Alexej triest. Hij verlangde op dit ogenblik terug naar de soldaten, eenvoudiger en grover om te zien, met laarzen aan, met riemen en geweren.

Een jong meisje kwam snel de kamer in en zei glimlachend tot Batmanof:

— Ik heb u overal gezocht, Wasili Maximowitsj. De wagen staat voor.

De chef van het bouwobject bedankte haar met een hoofdknik. De ingenieurs stelde hij niet meer dan een uur ter be-

— Als je me nou! Hoe is zij daar beland?

— Zij volgde de laatste cursus aan de hogeschool. Zij is bij de verbindingdienst, radiotelegrafiste. Ik ging bij de landweer, en zij achter mij aan, via het districtscomité van de komsomol in het leger. Nu verdedigt zij het vaderland, terwijl ik...

— Alexej maakte kwaad een handgebaar en liep door.

Beridze keek met bezorgde blik zijn kameraad na en haalde hem vervolgens in.

— Kijk naar Moskou, Alexej, neem het goed in je op! Wanneer zullen wij hier terugkomen...., — zei hij, om Kofsjofs gedachten af te leiden.

Alexej werd pijnlijk aangedaan. Zij liepen in de Sadowajastraat. Het vochtige asfalt glom. De ondergaande zon nam afscheid van de artilleristen van het luchtafweergeschut op de daken der huizen. Uit de richting van de Rode Poort klonk een in de oorlog geboren lied, — daar marcheerden troepen. Midden door de brede straat versleepten de soldaten het reusachtige lichaam van een luchtballon. Toen er auto's langs snelden, ruisend over het glanzende asfalt, leek het, alsof de ballon zich door de beweging van de lucht losrukte naar boven en de mannen, die hem vasthielden, achter zich aantrok.

— Dit is ons goede, oude Moskou, op alle ramen zit plakband, in kruisvorm, als om de duivel te weren, — zei Beridze. — De stad is triest — niet één lichtje 's nachts. Moskou zonder lichten.... Alleen al hiervoor zou je de fascisten hun nek omdraaien!

— Het is mijn plicht hier.... iedere steen te verdedigen.... tot mijn laatste ademtocht, — bracht Kofsjof uit met opeengekleemde tanden en bijna hikkend. — In plaats daarvan sjouw ik.... achter jou aan.... Naar de verdoemenis!

— Genoeg hierover! Je moet gaan, ze zullen het bevel niet herroepen, — zei Beridze streng en hard. Hij zag op naar het somber en als het ware scherp geworden gelaat van zijn kameraad en pakte hem bij de arm: — Wees niet zo triest gestemd, maak je niet druk. Ga naar huis, naar je ouders, praat wat met hen. Ik ga naar het station, ik zal kaartjes bemachtigen en dan kom ik naar jou toe.

TWEEDE HOOFDSTUK

In het nieuwe oord.

De eerste nacht in de nieuwe omgeving sliep Kofsjof op een gladde en koude leren divan in het kantoorvertrek.

Toen hij wakker was geworden en met moeite zijn ogen geopend had, drong het niet dadelijk tot Alexej door, waar hij was. Het ruime vertrek was overgoten met het rose zonlicht van een koele ochtend. Op de andere divan lag het keurig opgevouwen beddegoed van Beridze. Zelf zat deze aan de schrijftafel paperassen uit te zoeken. Bij het raam, op de rand van een stoel, zat een zwaarlijvige vrouw op leeftijd met een lorgnet op aan een kettinkje en vertelde met vermoeide stem:

— Ik liet Natotsjka met haar kindje evacueren en bleef alleen in een geweldig landhuis, waar vroeger een gezin van tien man had gewoond. Elke dag stond ik voor hetzelfde probleem: moest ik mijn bezit bewaken of een goed heenkomen zoeken in een schuilplaats? Er is toch niets gruwelikers dan bommen op de wereld. Daarom zocht ik met andere oudjes mijn toevlucht in een schuilplaats, waar ik zat te beven als een schurftige hond. Gek genoeg was er onder ons niet één kalme oude man — weet u, overal heb je van die goede grijsaards met woorden van troost. Bij ons was er daarentegen een oude vent van geheel ander kaliber, hij sprak je als volgt moed in: „De Duitsers komen beslist en dan zullen ze de rekening met onze Moeza vereffenen. Ik veronderstel, dat ze mijn dierbare buurvrouw aan de allerhoogste boom zullen ophangen.” Daar bedoelde hij mij mee. Mijn schoonzoon is namelijk commandant in het Rode Leger. Snapt u, hoe het komt dat wij voor de oorlog geen erg hadden in kwaadaardige mensen? Deze venijnige oude vent heeft wel vijftien jaar naast mij gewoond, en ik vond hem aardig en sympathiek. Stoor ik u niet erg?

schikking. Alexej beviel zijn strakke blik niet, en evenmin het feit, dat Batmanof zich in het gesprek meer tot hem wendde dan tot Beridze. Het was Alexej, of Batmanof hem op de proef stelde.

— Ik keer voor enkele dagen naar het Zuiden terug om het object over te dragen, waaraan ik de laatste tijd heb gewerkt. Dan ga ik naar de Krym om van mijn gezin afscheid te nemen. Vandaar vlieg ik rechtstreeks naar het Verre Oosten. Het heeft geen zin nu met u over het bouwobject te praten. Ter plaatse zal alles duidelijker zijn. En wij kunnen hier trouwens niets doen. U moet niet naar de directeur van het Centraal Bureau toe gaan: ik ben de hele dag al bij hem geweest. Het hele bureau is al haast in de wagons geladen. Al wat nodig is voor het bouwobject bevindt zich — volgens de bevoorradingsambtenaren — ter plaatse of onderweg. — Batmanof stond op en pakte zijn paperassen in een leren map. — Ik wil slechts één ding van u: haast u te vertrekken. Het is moeilijk kaartjes te krijgen, op de stations verdringen zich duizenden mensen, — je moet energie en handigheid aan de dag leggen. Neemt u uw familie mee? — vroeg hij Alexej.

— Mijn ouwelui willen niet vertrekken. Mijn vader heeft zijn hele leven in Moskou gewoond. Mijn jongere broer hebben we pas naar de militaire school gebracht. — Over Zina, zijn vrouw, zweeg Kofsjof om een of andere reden.

— Praat u nog eens met uw ouders, misschien gaan zij toch, — ried Batmanof aan. — Het zal beter voor hen zijn, als zij met u meegaan.

— Zij gaan niet, — brak Alexej het gesprek af.

Zij liepen met de chef mee naar zijn auto. Batmanof, die Kofsjof liet voorgaan, vroeg Beridze, een hoofdgebaar in zijn richting makend:

— Bent u overtuigd, dat u een kundige plaatsvervanger hebt uitgekozen? Hij is wat al te jong en, naar ik zie, is hij geenszins verheugd met het vooruitzicht naar het Verre Oosten te gaan. Op grond van uw verhalen had ik mij een geheel ander mens voorgesteld. U had beter een solide ingenieur kunnen nemen. Maar ja, daar is het nu te laat voor. . . .

— Weest u niet ongerust, Wasili Maximowitsj. Ik heb in hem evenveel vertrouwen als in mijzelf. Hij is jong, dat valt niet te loochenen, en heeft geen levenservaring; misschien is hij in zeker opzicht zelfs naief. Maar het werk weet hij op de juiste wijze aan te pakken. Hij is zeer bekwaam en volhardend. Ik heb u reeds gezegd, dat hij zich op het Zuidelijke bouwobject uitstekend heeft getoond, beter dan veel oude rotten. Nu heeft de

oorlog hem te pakken, hij is kwaadaardiger, rijper geworden.

U zult zien, dat ik gelijk heb. . . .

— Ik heb niets tegen hem, ik maak mij bezorgd om u. U krijgt een moeilijke taak te volbrengen, en u moet een betrouwbare medewerker hebben.

Batmanof nam beleefd, maar koel afscheid van de ingenieurs, sloeg met een automatische beweging de gelakte autodeur achter zich dicht en reed weg — vorstelijk en onverstoorbaar.

— Een verdienstelijk kunstbeoefenaar, een opera- en ballet-artist. Waar heb jij zo'n chef opgedaan? — vroeg Alexej.

— Dat wist ik wel! — lachte Beridze. — Kijk mij niet met zulke ganzenogen aan en schei uit met dat gemopper. Hij is van hetzelfde ballet als wij. Stelde je maar belang in zijn biografie, er is zoveel over hem geschreven: hij was stoker, machinist, partij-functionaris, hij heeft de academie afgelopen, hij heeft de leiding gehad van het grootste bouwobject van de Unie. En dat vóór zijn drie-en-veertigste jaar. Er zijn niet veel zulke directeuren op het volkscommissariaat. Dacht je soms, dat ik bij een slechte chef ging werken? Hij heeft niet voor niets twee Lenin-ordes gekregen. Hij wordt daar benoemd, waar vele anderen het niet uithouden. Wel, heb ik je overtuigd? Nee, natuurlijk! Ik ken je, Aljosja, ik zie door je heen.

— Mij ried hij aan mijn familie mee te nemen, terwijl hij de zijne op de Krym laat? — merkte Alexej half-vragend op.

— Zijn zoontje heeft zwaar tuberculose, en Anna Iwanowna, zijn vrouw, woont met hem in Jalta.

De ingenieurs gingen het kantoor weer binnen voor hun papieren. Nu waren zij vrij. Enigszins besluiteloos zwierven zij door de straten.

— In Georgië heb ik op je gewacht, — zei Beridze. — Je hebt je woord niet gehouden, je bent niet gekomen. Je bent in Moskou blijven plakken, bent verliefd geraakt op een of ander blondje en hebt mij niet eens op de bruiloft uitgenodigd. Wanneer hebben jullie die gebeurtenis gevierd?

— Vijftien Juni, op een Zondag. . . .

— Laat eens kijken, hoe zij er uit ziet. . . .

Alexej haalde zwijgend een foto uit zijn binnenzak.

— Een mooi meisje, — zuchtte Beridze. — Een lief, goed gezicht, klare, verstandige en. . . . ietwat vragende ogen. Je moet haar in levende lijve laten zien, ik vertrouw geen foto's. Anders sta ik je niet toe haar mee te nemen.

— Zij is aan het front, — zei Alexej nors. — Als je het juist wilt, aan de andere kant van de frontlinie.

Beridze bleef verbouwereerd staan.

— Als je me nou! Hoe is zij daar beland?

— Zij volgde de laatste cursus aan de hogeschool. Zij is bij de verbindingdienst, radiotelegrafiste. Ik ging bij de landweer, en zij achter mij aan, via het districtscomité van de komsomol in het leger. Nu verdedigt zij het vaderland, terwijl ik....

— Alexej maakte kwaad een handgebaar en liep door.

Beridze keek met bezorgde blik zijn kameraad na en haalde hem vervolgens in.

— Kijk naar Moskou, Alexej, neem het goed in je op! Wanneer zullen wij hier terugkomen...., — zei hij, om Kofsjofs gedachten af te leiden.

Alexej werd pijnlijk aangedaan. Zij liepen in de Sadowajastraat. Het vochtige asfalt glom. De ondergaande zon nam afscheid van de artilleristen van het luchtafweergeschut op de daken der huizen. Uit de richting van de Rode Poort klonk een in de oorlog geboren lied, — daar marcheerden troepen. Midden door de brede straat versleepten de soldaten het reusachtige lichaam van een luchtballon. Toen er auto's langs snelden, ruisend over het glanzende asfalt, leek het, alsof de ballon zich door de beweging van de lucht losrukte naar boven en de mannen, die hem vasthielden, achter zich aantrok.

— Dit is ons goede, oude Moskou, op alle ramen zit plakband, in kruisvorm, als om de duivel te weren, — zei Beridze. — De stad is triest — niet één lichtje 's nachts. Moskou zonder lichten.... Alleen al hiervoor zou je de fascistten hun nek omdraaien!

— Het is mijn plicht hier.... iedere steen te verdedigen.... tot mijn laatste ademtocht, — bracht Kofsjof uit met opeengekleemde tanden en bijna hikkend. — In plaats daarvan sjouw ik.... achter jou aan.... Naar de verdoemenis!

— Genoeg hierover! Je moet gaan, ze zullen het bevel niet herroepen, — zei Beridze streng en hard. Hij zag op naar het somber en als het ware scherp geworden gelaat van zijn kameraad en pakte hem bij de arm: — Wees niet zo triest gestemd, maak je niet druk. Ga naar huis, naar je ouders, praat wat met hen. Ik ga naar het station, ik zal kaartjes bemachtigen en dan kom ik naar jou toe.

TWEEDE HOOFDSTUK

In het nieuwe oord.

De eerste nacht in de nieuwe omgeving sliep Kofsjof op een gladde en koude leren divan in het kantoorvertrek.

Toen hij wakker was geworden en met moeite zijn ogen geopend had, drong het niet dadelijk tot Alexej door, waar hij was. Het ruime vertrek was overgoten met het rose zonlicht van een koele ochtend. Op de andere divan lag het keurig opgevouwen beddegoed van Beridze. Zelf zat deze aan de schrijftafel paperassen uit te zoeken. Bij het raam, op de rand van een stoel, zat een zwaarlijvige vrouw op leeftijd met een lorgnet op aan een kettinkje en vertelde met vermoeide stem:

— Ik liet Natotsjka met haar kindje evacueren en bleef alleen in een geweldig landhuis, waar vroeger een gezin van tien man had gewoond. Elke dag stond ik voor hetzelfde probleem: moest ik mijn bezit bewaken of een goed heenkomen zoeken in een schuilplaats? Er is toch niets gruwelijkers dan bommen op de wereld. Daarom zocht ik met andere oudjes mijn toevlucht in een schuilplaats, waar ik zat te beven als een schurftige hond. Gek genoeg was er onder ons niet één kalme oude man — weet u, overal heb je van die goede grijsaards met woorden van troost. Bij ons was er daarentegen een oude vent van geheel ander kaliber, hij sprak je als volgt moed in: „De Duitsers komen beslist en dan zullen ze de rekening met onze Moeza vereffenen. Ik veronderstel, dat ze mijn dierbare buurvrouw aan de allerhoogste boom zullen ophangen.” Daar bedoelde hij mij mee. Mijn schoonzoon is namelijk commandant in het Rode Leger. Snapt u, hoe het komt dat wij voor de oorlog geen erg hadden in kwaadaardige mensen? Deze venijnige oude vent heeft wel vijftien jaar naast mij gewoond, en ik vond hem aardig en sympathiek. Stoor ik u niet erg?

— Niet zo erg, — antwoordde Beridze, zonder van zijn papieren op te zien.

— Eén straat met landhuizen werd volkomen verwoest, er bleven slechts planken en puin over, en bergen glasscherven! . . . Ik was wanhopig. Wat moet een oud mens als ik bang zijn voor de dood, maar ik had toch de schrik te pakken. Kennissen haalden mij over te vertrekken. Op het station was het een gedrang van je welste, mijn begeleiders raakten met mijn koffers en manden van mij af, vast opzettelijk, nou vooruit! Een paar vriendelijke en vrolijke jongens ramden mij — zoals zij zeiden — in de trein. En daar trok een dom oudje naar het eind van de wereld. Maar ik stoor u toch niet?

— Helemaal niet! — Beridze keek de vrouw aan, terwijl hij met zijn zwarte baard speelde.

— Ik was zo blij, toen ik hoorde, dat er hier dierbare Moskovieten waren aangekomen! Ik ben hier al ruim een maand en kan maar niet wennen. Zelfs de lucht is niet zo als bij ons. Men zegt, dat zij schadelijk is voor het hart, zou dat zo zijn?

— De lucht is hier niet slecht. Fris. En er is geen gebrek aan. Je hoeft niet naar je zomerhuis te gaan, — zei de hoofd-ingenieur verstrooid om het gesprek gaande te houden.

— Je kunt bij niemand je hart uitstorten. Ik was tot tranen toe geroerd, dat u niet hebt geweigerd een oud mens tot secretaresse te nemen. Meestal worden secretaresses gekozen uit piepjonge meisjes met een vrolijk gezichtje.

— Ik vind het prettig, dat ik een Moskouse als secretaresse heb, iemand van de beschaafde wereld. En piepjonge en vrolijke meisjes heb ik niet erg graag op mijn werk, — bekende Beridze, terwijl hij in de richting keek van Alexej, die zwijgend naar het gesprek luisterde. — Ik heb u, Moeza Filippowna, op dit papiertje mijn eerste opdrachten geschreven. Ik heb dadelijk alle boeken van het project nodig en de toelichtingen erbij. Van twaalf uur af zullen wij de medewerkers ontvangen.

— Ik begin onmiddellijk met mijn werk, — zei Moeza Filippowna druk. — Later vertelt u mij wel over Moskou, in onze vrije tijd.

— Ik ben hem ook uit Moskou gesmeerd, en nu zal ik er uit de verte belangstelling voor hebben. — dacht Kofsjoef beklemd.

— Hebt u liefdesbetrekkingen aangeknoopt, kameraad hoofd-ingenieur? — vroeg hij, na de secretaresse nagekeken te hebben.

— Ik tracht geen tijd te verliezen, terwijl jij slaapt, vriendje, — gaf Beridze ten antwoord.

Alexej stond met een lichte sprong op, ging in zijn korte onderbroek naar het raam en zette het wijd open. Hij maakte

een paar gymnastische bewegingen. Zijn spieren zwollen onder zijn bruinverbrande huid. Beridze sloeg hem glimlachend gade.

— Ik ben benieuwd, wanneer in jou de verandering begint: het nalaten van goede gewoonten, zoals gymnastiek, en het aannemen van slechte, zoals roken en een borreltje vóór het eten. Ik heb namelijk geconstateerd, dat met de jaren aan de mens slechte gewoonten meekomen.

— Ik zal mij tegen deze wet van de natuur trachten te verzetten, — antwoordde Alexej.

Zijn gewoonlijk bleke gezicht kreeg kleur, zijn blonde haar viel steil over zijn voorhoofd. Hij haalde diep adem, voelend, hoe zijn bloed begon te stromen. Hij ging op een stoel zitten en begon zijn linker arm te masseren. Van zijn pols tot zijn elleboog liepen drie brede littekens.

— Wel, Aljosja, hoe is het met je arm?

— Goed, hij zal wel gauw weer helemaal in orde zijn.

Zij keken uit het raam. Het vier verdiepingen hoge, bakstenen gebouw van het hoofdkantoor van het bouwobject stond boven aan een steile helling. In de diepte breidde zich breed de eeuwig levende rivier uit, op wier klotsende golven de pas opgegane zon straalde. De oever aan de overkant kwam in een gebroken lijn van kale bergtoppen uit de blauwe nevel te voorschijn. Bruine, gele en gouden kleuren sierden de aarde — het teken van de helle afsterving der natuur in de herfst.

— Groots, machtig is vadertje Adoen! Die zwem je zo maar niet over, — zei Alexej verwonderd.

Ergens floot, als het ware klagend, een locomotief. Dit fluiten herinnerde de ingenieurs aan hun twintigdaagse reis door de eindeloze velden, wouden en bergen van hun vaderland. Zij zuchtten.

Alexej kreeg kippevel op zijn lichaam, hij kleedde zich vlug aan en ging heen om zich te wassen.

— Wij moeten aan elkaars zijde blijven, zonder van elkaar af te gaan, of, zoals sportslui zeggen, „als twee neusgaten naast elkaar”, zei Beridze, toen zijn assistent was teruggekomen. Hij wilde Alexej wat opmonteren, hij had heimwee gezien in zijn blik.

Beridze had een werkplan ontworpen. De eerste taak bestond erin, te gaan eten en baden, een woonvertrek te krijgen, kranten en een kaart te bemachtigen en nauwkeurig de toestand van het bouwobject te bestuderen.

— Is het genoeg om te beginnen? Is er niet méér nodig voor hooggekwalificeerde specialisten in hun leven en hun productie? — vroeg Beridze.

— Het is genoeg. In de eerste plaats zou ik willen ontbijten, preciseerde Alexej.

— Vooruit!

Beridze belde de bevoorraderschef op. Deze vroeg een paar maal, met wie hij sprak, en antwoordde toen vaag:

— Ik zal het nakijken.

— Wat wilt u nakijken? — liep Georgi Dawydowitsj rood aan. — Er valt niets na te kijken! Ik herhaal: u spreekt met de hoofdingenieur van het bouwobject Beridze. Regelt u een ontbijt voor mij en mijn plaatsvervanger kameraad Kofsjoj. Zorgt u ook voor onze voeding in het algemeen.

De bevoorraderschef antwoordde, dat hij slechts één hoofdingenieur kende — Groebiski, en zijn plaatsvervanger Topolef. Dat hij zich bovendien uitsluitend richtte naar de beschikkingen van de directeur van het bouwbedrijf. Beridze belde de eetzaal op. Daar verklaarde men, dat een ontbijt slechts verstrekt werd op bevel van de bevoorraderschef. Beridze wierp woedend de hoorn neer en vloekte. Alexej schoot in een lach.

Wijd de deur openend, kwam Batmanof binnen. De ingenieurs waren in de nacht aangekomen en hadden hem nog niet gezien, doch slechts telefonisch met hem gesproken.

De directeur was gekleed in uniform. Zijn kleding had een geheel ander type van hem gemaakt. Alexej moest zich wel verwonderen: in Moskou had hij kennis gemaakt met een man, die op een artist of een schilder leek, en nu stond er een vlekkeloos geklede commandant voor hem: alles aan hem blonk — van de witte rand van zijn kraag tot zijn gepoetste laarzen toe. Onwillekeurig keek Alexej naar zijn stoffige laarzen en streek met de hand over zijn ongeschoren kin.

Batmanof begroette de ingenieurs met duidelijke voldoening, bijna hartelijk. Het was te zien, dat zijn gewone terughoudendheid hem belette hen eenvoudig te omhelzen. Hij vroeg nauwkeurig naar hun reis en hun indrukken. Batmanof zelf was komen vliegen.

Beridze vertelde van hun belevenissen onderweg. Bij Danilof was de trein uit de lucht aangevallen. Zij stonden op een klein stationnetje en het lukte de onverhoeds aangevlogen bandiet goed zijn doel te treffen. De bom trof één der wagons. De wagens ernaast werden vernield, in de wagon, waarin Beridze en Kofsjoj zich bevonden, werden de ramen er uit geslingerd en vlogen de glasscherven rond.

De gebeurtenissen van die minuten stonden voor altijd in hun herinnering gegrift. Alexej huiverde — zo duidelijk zag hij bij Beridze's verhaal alles weer voor zich. Door de ont-

ploffing kwamen zij te vallen en Kofsjof wierp zich op de hoofdingenieur om hem met zijn eigen lichaam te beschermen. Toen stonden zij op, en konden niet geloven, dat zij ongedeerd waren. Beridze schrok, toen hij bloed zag op het gezicht en het haar van zijn kameraad. Behalve een paar schrammen had Alexej echter geen verwondingen opgelopen.

De Duitser kwam weer aanvliegen, niet meer om te bombarderen, doch slechts om de uitwerking op te nemen. Kofsjof en Beridze droegen een vrouw met verbrijzelde benen over naar een greppel. De vrouw dacht, dat men haar in de steek liet en jammerde:

— Lieve, goede mensen.... laat mij niet achter.... Ik ga dood!.... Ik ga dood!

Alexej snelde naar de spoordijk en riep Beridze toe:

— Het is schandelijk, hoor je? Het is schandelijk je in greppels te verschuilen. Duivel, nog aan toe!

Uit Danilof kwam een hospitaaltrein. De ongedeerde passagiers namen op zich de gewonden te dragen. Beridze haalde van onder de carrosserie van een wagon een jongen te voorschijn, zijn gezicht was verbrijzeld, maar in zijn borst was nog een zwak leven hoorbaar. De arts zei kwaad:

— U moet gewonden aandragen, laat de doden maar liggen, die kunnen wij nu toch niet helpen.

— Hij was nog in leven.

— Juist, dat wàs hij. Gaat u de volgende halen.

De hospitaaltrein vertrok. Alexej en Georgi Dawydowitsj gingen het bos in om de reizigers, die zich daar schuil hielden, over te halen in de wagons terug te gaan. Eindelijk tufte de verminkte trein verder. In Danilof werd men opgehouden. De stationschef kon de reizigers geen andere trein ter beschikking stellen om hun reis voort te zetten. De passagiers schreven een telegram aan de volkscommissaris met een klacht tegen de stationschef en het verzoek om bijstand. Vermoeid door de zorgen, die tezamen met de Duitse springbommen op hem stortten, las de spoorwegbeambte het telegram door en hij verwonderde zich over de naïeveteit ervan.

— Stel je voor, of de Duitsers op de hele wereld vandaag alleen jullie bombarderen! Of de volkscommissaris niets anders aan zijn hoofd heeft dan jullie telegram te lezen! Laat het maar aan niemand zien, verscheur het maar liever. Ik zal u met dezelfde trein naar Kirof sturen, daar bent u diep in het achterland, daar wordt er dan wel voor u gezord.

En weer moest men dekking zoeken. Voor de zesde maal op die dag deden de Duitsers een luchtaanval op het station. De

locomotieven floten. Uit twee op het station staande leger-treinen bulderde het luchtdoelgeschut en de mitrailleurs, de aarde dreunde, de lucht trilde.

Tot Kirof reed men zonder enige onderbreking. De reizigers verdrongen zich op de balkons, zo dicht mogelijk bij de uitgang. Het spoorwegpersoneel wilde de uitgeputte mensen vasthouden en hen later, zoveel mogelijk in kleine groepjes, verder laten reizen. De onfortuinlijke passagiers haalden hen over, hun trein door te sturen. Zo bereikten zij Swerdlofsk — in wagons zonder ramen en deuren. Op de stations kwamen menigten van mensen op de trein af en keken hen huilend na: degenen, die zij hier waren komen afhalen, waren niet uit de wagons gekomen.

In zijn verhaal zweeg Beridze over zijn botsing met Alexej in Danilof. Daar, bij de vernielde trein, had Kofsjoj beslist verklaard, dat hij naar Moskou terugging. Als antwoord op al het overtuigende geredeneer van Beridze had hij koppig herhaald:

— Ik hoor in de gelederen. Mijn plaats is aan het front, ik ben een soldaat.

Batmanof, als door een vaag vermoeden gedreven, richtte zijn blik op Alexej.

— Wij zullen het hierbij laten. Het belangrijkste voor de reizigers is nu een ontbijt, een bad, de kapper en dan een woonruimte.

Kofsjoj zei niets, ofschoon de directeur dit tot hem had gezegd. Beridze antwoordde:

— U hebt ons juist op het ogenblik getroffen, dat wij trachtten de betrekkingen met de bevoorradingchef te regelen. En wij hebben al dadelijk bot gevangen: hij erkent ons niet.

— Laat het regelen van betrekkingen met de bevoorradingchef maar aan mij over, — zei Batmanof. Zijn gezicht had een harde uitdrukking gekregen. — Wij zullen om te beginnen afspreken: u bemoeit u met ingenieurszaken, verdiept u in de techniek en de omstandigheden van de bouw en bestudeert het project. Met het organisatorische gedeelte hoeft u zich voorlopig niet bezig te houden — dat is mijn monopolie, tot ik het heft hier vast in handen heb.

Hij ging de kamer uit.

— Waarom is onze beste directeur zo boos geworden? — vroeg Alexej. — Wij hebben nog geen tijd gehad ons ergens aan schuldig te maken.

— Jij begrijpt het niet. Batmanof is kwaad ter wille van ons.

Zij zaten te wachten.

— Blijkbaar lukt het hem niet zo vlot, het voor het zeggen te krijgen en de betrekkingen te regelen, — zei Alexej met een zucht. — Wij lopen gevaar te verhongeren.

Als het ware bij wijze van antwoord ging de telefoon: zij werden uitgenodigd naar de cantine te komen.

— Er komt lijn in de betrekkingen, — zei Beridze opgewekt.

Een uur of twee later kwamen zij terug, min of meer verzadigd, schoon en geschoren. Beridze had de plaatselijke krant bemachtigd. Alexej las het legerbericht en het hoofdartikel van de „Prawda” voor. De Duitse divisies oefenden nog steeds druk op de Sowjet-troepen. Het hoofdartikel riep leger en volk op, elke meter grond te verdedigen en alles in de steden en dorpen, die ontruimd moesten worden, te vernietigen.

De gehele dag bestudeerden de ingenieurs de gegevens over het project. Zij werden geholpen door Groebksi, de vroegere hoofdingenieur en een van de grondleggers van het project. Hij was een kleine man met een vogelgezicht en een kale bruine schedel; hij had een air van gewichtigheid over zich, met een al te groot, als het ware opgeblazen gevoel van eigenwaarde.

— Waarmee kan ik u van dienst zijn? — vroeg hij, nadat hij pas na de vierde uitnodiging was verschenen. — Ik ben momenteel zeer bezet en ben gekomen, omdat de geëerde dame met een pince-nez op mij met geweld gedwongen heeft mij van een dringende zaak los te maken. Een zeer vasthoudend persoon.

— Het meest dringende voor u is op het ogenblik, ons in te wijden in de gang van zaken, — antwoordde Beridze.

— Zulks is mij onbekend. — Groebksi's dunne lippen vertrokken zich ironisch. — Indien u het goed vindt, zal ik mijn gezichtspunt handhaven op mijn verplichtingen, die ik u nog niet heb overgedragen.

— Heeft dat zin? U gaat een en ander immers niet over een jaar overdragen, doch morgen.

— Ik zal een aanvang maken met de overdracht, wanneer mijn directeur van het bouwobject dit beveelt. Indien hij het beveelt, kan ik morgen beginnen. Zelfs vandaag. Zelfs over een uur. Ik zal deze zware last gaarne op u over dragen.

Alexej keek naar het smalle gelaat van de ingenieur, naar zijn dunne hals met de grote adamsappel, luisterde naar het gesprek, dat niet wilde vlotten, en er kwam een lichte ergernis in hem boven. Hij ging naar het raam — op de rivier voeren in een eindeloze reeks scheepjes en motorboten, in het midden gleed langzaam een grote stomer.

— Voor het begin vraag ik niet veel van u: ons behulpzaam te zijn, de technische conceptie van de bouw duidelijk te maken, — ging Beridze voort.

— Ik ben zeker bereid u te helpen. Over een uur zal ik hier zijn, eerst wil ik datgene afmaken, wat, naar mijn inzicht, toch geen uitstel kan lijden.

Hij kwam precies een uur later. Groebiski vertelde vlot, nu eens gebruikte hij populaire, dan weer speciale en ingewikkelde vaktermen. Het project, dat uit tien boekdelen bestond, kende hij uit zijn hoofd en zonder moeite wist hij de benodigde vellen met tekeningen te vinden. De bouw zou, volgens zijn verklaringen, onherroepelijk drie jaar in beslag nemen.

De petroleum moest van het eiland Tajsin op het vasteland komen, naar de olieraffinaderij van de stad Nowinsk, langs de kortste weg, via een pijpleiding — dat was de opzet van het bouwplan. Men moest moeilijke transporten langs zee- en rivierroutes, met het overgieten van het zwarte goud van zee in rivierboten, vermijden. 's Winters lagen de wateren dicht en moest de olievoorziening worden gestaakt. Gedurende de lange winter hoopte de petroleum op Tajsin zich in geweldige hoeveelheden op. De afhankelijkheid van de winter en van het transport had de ontwikkeling van de petroleumwinning reeds lang aan banden gelegd. Tajsin kon aanzienlijk meer olie leveren dan men langs de lange waterwegen kon vervoeren. De pijpleiding was beslist onontbeerlijk: zij maakte de brandstof goedkoper, voorkwam enorme verliezen tijdens het vervoer en bovenal, men kon zonder onderbreking, het hele jaar door, de olie naar de fabrieken leiden.

Groebiski legde steeds weer de nadruk op de moeilijkheden van de aanleg. Het vele kilometers lange traject liep door de ontoegankelijke tajga * met hoge bergketens, waterbarrières en moerassige streken. Voor het eerst moest men een olieleiding aanleggen onder de voorwaarden van een korte zomerperiode en een lange winter met sneeuwstormen, sneeuwverstuivingen en vijftig graden vorst; men had generlei ervaring. Volgens Groebiski moest men de wintermaanden geheel van de berekeningen schrappen, aangezien gezaghebbende buitenlandse specialisten in hun geweldige werken categorisch het lassen en plaatsen van de pijpleiding in wintertijd verboden. Enige ingewikkelde technische vraagstukken waren tot dusver nog onopgelost gebleven. De oorlog had nieuwe moeilijkheden met zich meegebracht en de situatie verergerd. Men moest buizen en

* Siberisch oerwoud (vert.).

materialen langs het gehele traject aanbrengen, maar er waren geen wegen, en het zou veel tijd en krachten eisen, deze aan te leggen. Er moest een begin worden gemaakt met omvangrijk graafwerk, maar men kwam arbeiders tekort — waar moest men hen op het ogenblik vandaan halen? Hoe kon men op de algehele aanleg van de olieleiding rekenen, terwijl de buizen en alle benodigdheden onvolledig aankwamen en men niet wist, of men op de aankomst ervan kon rekenen? De kaders waren slecht, met hen was het onbegonnen werk zulke arbeid te verrichten, en op aanvulling viel niet te hopen.

Aan de jammerklachten van Groebiski scheen geen einde te komen. Toen hij echter toch zweeg, zei Beridze ironisch:

— Ja, het is geen makkelijke taak, er zijn vele moeilijkheden. Er rest mij slechts, u te bedanken voor uw uitvoerige uiteenzetting. U hebt de hoofdzaak echter niet verteld: hoe de technische conceptie van het project is gewijzigd in verband met het nieuwe regeringsbesluit. De termijn voor de aanleg van de olieleiding is verkort van drie tot één jaar. Ik verzoek u ook dit vraagstuk aan te snijden.

— Deze kwestie is door ons behandeld in een memorandum aan de hoofddirectie. Ik veronderstelde, dat dit u bekend was. Ik heb er een copie van, die kunt u inzien.

— Ik heb het in Moskou gelezen. U verzekert, dat het onmogelijk is de olieleiding in één jaar aan te leggen. Is dat uw laatste woord?

— Ik herhaal: van dat éne ons toebedeelde jaar met zijn twaalf maanden vallen er zeven maanden in de winter.

— Maar naar aanleiding van uw uitvoerig rapport heeft Moskou volkomen duidelijke instructies gegeven: zonder voorbehoud tot de praktische uitvoering van het regeringsbesluit over te gaan en het project ten dele te veranderen.

— Wij begrijpen zelf ook wel, dat het regeringsbesluit zonder voorbehoud en praktisch uitgevoerd moet worden. Is het echter niet beter eerlijk de waarheid te zeggen over de onmogelijkheid van de termijn dan de regering te bedriegen met in wezen oneerlijke pogingen om de tijd tot een derde te verkorten?

— Waarom oneerlijke? — Beridze's grote ogen flonkerden.

— Dat zal ik u zeggen. De regering rekent in haar oorlogvoering blijkbaar op onze olieleiding en daarom besluit zij aan de bouw ervan kostbare energie van mensen en materiële en technische middelen te besteden. Schijnt het niet onze burgerplicht aan te tonen, dat wij mensen en materiaal moeten omschakelen in dienst van de oorlog ergens anders, waar alle uitgaven onmiddellijke hulp aan het front brengen?

— Hebt u over dit onderwerp een tweede uitvoerig memorandum verzonden? — vroeg Beridze.

— Wij hebben een telegram gestuurd, waarvan de inhoud op het volgende neerkomt: daar wij in goede gezondheid verkeren en bij ons volle bewustzijn zijn, kunnen wij ons standpunt, uitgelegd in het eerste memorandum, niet veranderen.

— Uw schandpunt zult u bedoelen! — riep Beridze geërgerd uit. — Nutteloos hebt u voor de oorlog kostbare tijd verspild met het opstellen van memoranda. U bent gehypnotiseerd door tien boekdelen over het project, u bent eraan gewend geraakt als aan uw vrouw. U had dapper en vastbesloten dit vooroorlogse product moeten herzien, in plaats van beschouwingen te maken over het regeringsbesluit.

Groebiski stond op. Hij was niet minder opgewonden dan Beridze, doch beheerste zich.

— Het is aan u dat te doen, waarin wij gefaald hebben: durf, vastbeslotenheid en dergelijke leeuweneigenschappen aan de dag te leggen, die wij niet bleken te bezitten. Met genoeg zal ik uw heldendaden aanschouwen, — zei hij bijna kalm en ging heen.

Beridze ijsbeerde met snelle passen door het vertrek, zijn vingers samenklemmend op zijn rug en enigszins voorover gebogen.

— Nou zal die kalkoen zijn handen in onschuld wassen en ons van terzijde in zijn vuistje staan uit te lachen, — zei hij, terwijl hij op Alexej toetrad, die onverschillig op de vensterbank zat. — Wat zeg jij ervan?

— Wat de kalkoen betreft, vind ik, dat er in zijn beweringen een zekere logica zit. Ik had van hem helemaal niet zo'n steekhoudende redenering verwacht.

— Er mag dan misschien logica in zitten, maar zijn beweringen zijn schandelijk, — zei Beridze bits.

— Schandelijk? Ik vind, dat hij een nuchter oordeel heeft. De Duitsers zijn ver binnengedrongen, zij storten zich als een gepantserde lawine op Moskou, de afloop van de oorlog is een kwestie van dagen. Wie heeft nu de olieleiding nodig, ook al is zij over één jaar en niet over drie jaar gereed? Of zij zullen weldra een verpletterende nederlaag lijden en wij zullen ze verslaan, óf

— Alexej, zwijg! — riep Beridze uit. Met één sprong stond hij naast Kofsjof.

De ingenieurs stonden tegenover elkaar bij het raam: Alexej wit als een doek, Beridze rood van opwindning.

— Onthoud, hamer goed in je stomme kop, dat er geen

„óf—óf” bestaat! De oorlog zal net zo lang duren als nodig is voor de overwinning. Als het moet een jaar! Als het moet drie jaar, vijf jaar, tien jaar! En prent nog dit in je hoofd: waar de regering besloten heeft de aanleg van de olieleiding voort te zetten, is die dus dringend nodig, en wel binnen een jaar. — Beridze haalde adem en zei iets kalmer: — Of denk je soms, dat wij hierheen gestuurd zijn om allerlei twijfelachtige „logica's” aan te hangen?

— Ik ben niet hierheen gestuurd, — zei Alexej snel en draaide zijn hoofd om. Hij begreep, dat hij ongelijk had, maar kon zijn lust tegen te spreken niet onderdrukken en voegde er bits aan toe: — Jou hebben ze gestuurd. Mij heb je er gewoon bij gesleept voor vrolijk gezelschap.

Beridze keek Kofsjoj geruime tijd zwijgend aan. Hij hief zijn tot vuisten gebalde handen op, zijn ogen waren donker van toorn.

Alexej deed, of hij Beridze's gemoedstoestand niet bemerkte, maar daar hij de noodzakelijkheid voelde het gesprek af te breken, ging hij op de vensterbank liggen en keek, ontevreden over zichzelf en verbitterd, omdat hij zijn kameraad beledigd had, met niet-ziende ogen naar de wijde verte achter het raam.

— Ik heb tegenover Batmanof voor jou ingestaan, — zei Beridze met een zucht. — Ik heb hem gezegd, dat ik in jou evenveel vertrouwen had als in mijzelf. Laat mij daar niet aan twifelen, als je iets geeft om onze vriendschap en al wat heilig is! Hoor je, wat ik zeg?

Kofsjoj gaf geen antwoord. Beridze hief zijn beide armen op, draaide zich abrupt om en verliet vlug, haast op een draf, de kamer.

DERDE HOOFDSTUK

Is de olieleiding nodig voor de oorlog?

Deze eerste dagen van zijn verblijf in Nowinsk hield Alexej veel vrije tijd over. Het werk beperkte zich tot het zich vertrouwd maken met de materialen van het project en de documenten met gegevens. Bovendien isoleerde Beridze zich na hun onverwachte woordenwisseling en sprak niet meer met Alexej, hoewel zij evenals eerst in dezelfde kamer werkten.

De derde dag begaf Kofsjoj zich te voet naar de stad, naar de post. De afstand van het hoofdkantoor, dat gelegen was in de omgeving van het station, naar de stad bedroeg acht kilometer. Hij verliet de stoffige, met kuilen bezaaide weg en liep in de richting van de bergen, aldus de afstand verkortend. Uit de verte, in het zonlicht, schenen de bergen als het ware overdekt met bruine stoppels. Toen Alexej dichterbij kwam, werden zij ruig en zeer bont van kleur.

Onderweg uit Moskou, in de trein, had Beridze Alexej van het Verre Oosten verteld en hem veel interessants en nieuws in het vooruitzicht gesteld. Inderdaad was de natuur van het Verre Oosten reeds bij de eerste indrukken overweldigend.

De hellingen van de berg, die Alexej beklom, waren bedekt met een laag eikenwoud. De grote, roestbruine bladeren maakten een doods geritsel in de wieging van de wind, maar vielen niet af. De boven het eikenbos uitstekende larikstakken waren kaal. De naaldenvracht van deze tegen de winter zijn tooi verliezende naaldboom knarste onder de voeten. Alles was anders dan bij Moskou: de eikenbladeren blijven 's winters aan de takken, terwijl de naaldboom lariks heet, omdat hij tegen de winter zijn naalden verliest. . . .

Alexej daalde af in een ravijn en zwierf door het bijna manskogras. Het ruiste. Het stond reeds te lang, verdord door de

zon, het was door zijn maaier vergeten. Bij elke stap vlamden in het gras fel de herfstbloemen op, gele, purperen en donkerblauwe, lijkend op grote klokjes. Zij staken vermetel omhoog, alsof zij niet de winter, maar de zomer verwachtten.

De ingenieur plukte vlug een grote bos heel mooie, doch geurloze bloemen, die hij nog nooit gezien had, en baande zich een pad naar de weg. Hij ontwaarde dichte bosjes van dorre, lelijke struiken. Alexej bleef staan en keek ernaar met een meewarige glimlach: hij wist reeds, dat dit de rhododendron was, waarover hij, uit de boeken van Jules Verne, van kinds af aan een voorstelling had als over een sprookjesachtig mooie plant.

Nowinsk was ook een ontgoocheling voor de Moskoviet. Er was zoveel over deze stad geschreven, maar waar was zij eigenlijk? Er waren geen mooie gebouwen, geen regelmatig aangelegde straten. De gebouwen waren voor het merendeel van hout. In plaats van stenen plaveisels en asfalt lagen er slechte landwegen. De voetgangers liepen op planken, die onder de vensters der huizen waren neergelegd. Alle hoofdstraten der stad begonnen bij de rivier en liepen in enkele kilometers lange evenwijdige rijen van standaardgebouwen. Hier en daar stond een bakstenen gebouw — lompe, grote dozen, zonder enige architectonische verfraaiing.

Op de post zei de juffrouw met een schalks lachje tegen Alexej:

— Ze zitten u nu juist te schrijven.

Kofsjoef was teleurgesteld: hij had gehoopt bericht van huis te ontvangen. Hij had met zijn schoonmoeder afgesproken, dat zij hem over Zina zou schrijven, zodra zij enig bericht zou krijgen. Van haar was er dus geen nieuws. Alexej gaf aan het loket een brief en een telegram af — een limiet van twintig woorden om je gevoelens voor iemand in zijn afwezigheid uit te storten. Alexej had besloten Zina over zichzelf per brief te schrijven, in de hoop, dat men zijn brieven en telegrammen uiteindelijk uit Moskou zou kunnen doorzenden en dat zij haar zo toch zouden bereiken.

Het meisje achter het loket telde de woorden van het telegram, las ze over en richtte haar blik vol belangstelling op Alexej:

— En voor wie zijn die bloemen?

— Voor niemand. Ik kan ze wel aan u geven.

Met een ernstig gezicht reikte hij haar de bloemen, groette en verliet het postkantoor. Zijn eigen telegram had pijnlijke herinneringen in hem wakker geroepen. In zijn borst voelde

hij een toenemende, haast fysisch scherpe pijn. Hij bleef midden op de weg staan en haalde een zorgvuldig opgevouwen stukje papier uit zijn zak.

„Ik ben examen gaan doen. Denk aan mij. Maar maak je vooral niet ongerust — ik slaag zeker. Zina.”

Een briefje met een paar woorden erop, dat toevallig in een tafella was blijven liggen en dat Alexej na zijn terugkeer uit het hospitaal gevonden had — hoeveel betekende het voor hem! Hij kon het urenlang overlezen. Het verblijf in Nowinsk, in het diepe achterland, in veiligheid en werkeloosheid, was voor Alexej een ellende.

— Wie ben jij op het ogenblik? — vroeg hij zichzelf verontwaardigd. — Wie ben jij, die daar zo veilig wandelt in de vredige natuur, terwijl je vrouw en kameraden strijden voor het vaderland, terwijl het dierbaarste en het kostbaarste, zonder hetwelk het leven ondenkbaar is, de toekomst van je volk, Moskou, elke minuut aan doodsgevaar blootstaat? . . .

Het was nu eenmaal gebeurd, dat Beridze hem in Danilof had weten te overtuigen! Uit Nowinsk te vertrekken was moeilijker, elke poging zou door Batmanof en Beridze stellig beschouwd worden als ontrouw, vijandig, schandalig, zij zouden zijn ware beweegredenen niet begrijpen, zouden niet geloven, dat hij eenvoudig niet anders handelen kan. Van de andere kant kon de twist met Beridze hem van nut zijn: Batmanof zou hem niet trachten te weerhouden, wanneer Beridze reeds zou hebben toegegeven. . . .

Bij een bocht werd Kofsjof ingehaald door een in een wolk van bijtend stof en gas gehulde personenauto. Een eindje verder stopte de wagen. Toen Alexej hem genaderd was, riep de achter het stuur zittende man hem aan en stelde hem voor mee te rijden.

De auto reed erg hard, handig de oneffenheden in de weg vermijgend.

— Waar moet u heen? — vroeg de chauffeur.

— Naar het hoofdkantoor van het bouwobject, waar Batmanof directeur van is. Weet u, waar het is?

De chauffeur knikte en nam Kofsjof met een opmerkzame, vlugge blik op.

— Gek dat ik u niet ken, — zei hij, terwijl hij zijn sigaret van de ene mondhoek naar de andere schoof. — Ik heb u nog nooit gezien. . . .

— Moet u dan beslist iedereen kennen?

— Ja. In elk geval zou ik mij u herinneren, al had ik u maar één keer gezien.

— U hebt gelijk, ik ben hier pas drie dagen. Pas aangekomen.

— Uit Moskou? Dan weet ik, wie u bent. Ingenieur Kofsjof?

— Waarom juist Kofsjof? Wij zijn met ons drieën aangekomen. Eén van hen draagt inderdaad die naam.

De chauffeur wierp zijn sigaret weg en glimlachte, in zijn mond blonk een gouden tand als een vonk. Weer gleed er een blik uit zijn levendige ogen over Alexej's gezicht.

— Ik heb uw identiteit vastgesteld uit het ongerijmde. U bent niet Batmanof.

— En als ik het nu eens wel ben?

— Batmanof is een man van mijn leeftijd, met die trieste kentekenen van verwelkte jeugd, — de chauffeur gleed met zij hand over zijn grijzende slaap. — Batmanof is een populaire figuur

— Nou, dan ben ik Beridze.

— Geen sprake van! — lachte de chauffeur. — Naar zijn naam te oordelen is Beridze een Georgiër. U bent een Rus, een Moskoviet nog wel. Uw Moskouse spraak en uw Russische wipneus verraden u. Beridze heeft een bultje op zijn neus en een zwarte baard. En al spreekt hij ook zuiver, zonder accent, toch is het geen Moskou.

— Maar hoe weet u iets van Beridze's zwarte baard en zijn spraak? Hebt u al kennis met hem gemaakt?

— Inderdaad: Beridze en Batmanof zijn oude kennissen van mij. Drie jaar geleden heb ik hen van het Verre Oosten naar het Westen gebracht. Toen droeg Beridze ook al een baard, en was Batmanof de veertig al voorbij. Nu, geeft u zich over, kameraad Kofsjof?

— Ik geef mij gewonnen. Nu moet u alleen uzelf nog voorstellen, en wij kunnen ons als bekenden beschouwen.

Huppelend reed de wagen over een bruggetje van balken.

— Ik zal mij niet voorstellen. Raad het maar zelf, — stelde de chauffeur gekscherend voor.

Alexej nam de man achter het stuur op. Een grijs pak, een fris, grijs zijden overhemd, waarvan de bovenste knoopjes open waren. Zwart, dof, kroezig haar, alleen bij de slapen een beetje grijzend. Een bruinverbrand gezicht, een oprechte glimlach. Als hij lachte, kreeg hij rimpeltjes bij zijn ogen, en dat gaf zijn gezicht een vriendelijke uitdrukking.

De man aan het stuur lachte, toen hij Alexej's onderzoekende blik opving.

— Heb ik u een goed raadsel opgegeven?

— Het is moeilijk voor mij om te raden wie u bent, ik heb geen houvast. Eén ding is duidelijk: u bent geen chauffeur, al

stuurt u de wagen uitstekend. U hebt een belangrijke positie, en hebt iets uitstaande met het bouwobject.

De man achter het stuur lachte weer. Hij schertste blijkbaar graag.

— Bent u in de stad geweest? Is Nowinsk u bevallen? — vroeg hij na een ogenblik zwijgen; hij had de auto op de weg gebracht, die leidde naar de gebouwen bij het station.

— Nee, — antwoordde Kofsjof zonder nadenken enigszins geprikkeld. — Het is mij niet bevallen. Dat is toch geen stad! Een paar duizend eendere houten huizen, die in lange rijen naast elkaar staan. Er is niets wat je prettig aandoet, alles zal radicaal moeten worden gesloopt, als je een echte stad wilt bouwen. Zonder reden hebben ze het in de kranten geprezen, uw Nowinsk.

De opmerkingen van Kofsjof stonden zijn reisgenoot zichtbaar niet aan.

— U hebt uw oordeel over Nowinsk te scherp, ik zou zeggen: tendentieus geveld. Zeker, het is een begrijpelijk vooroordeel: u bent uit Moskou gekomen en vergelijkt het daarmee. Ik neem aan, dat uw mening over onze stad spoedig zal veranderen. U hebt bijvoorbeeld de functionnerende fabrieken niet gezien. En evenmin het theater, of het Pionierspaleis. Men heeft Nowinsk terecht geroemd. Steden groeien met de eeuwen, ons Nowinsk is nog geen tien jaar oud, het is nog niet volgroeid. U bent verwend, jongeman, het komt niet eens in u op, wat er geweest is te vergelijken met wat er nu is. U moet toch het élan waarden. waarmee deze stad na de oorlog gebouwd is en verder gebouwd zal worden? Wij rijden samen al een minuut of vijftien door de diameter van een toekomstige stad. Weet u niet, dat nog maar een paar jaar geleden op deze plaatsen de Nanajers* vallen voor sabeldieren opstelden? Heel deze reusachtige open plek is aan de tajga ontworsteld en het woud zelf is teruggedrongen tot de andere oever van de rivier. U moest het bouwplan van het toekomstige Nowinsk eens bekijken. De vroegere stedenbouwers konden toch ook van tevoren niet weten, wat er van terecht zou komen?

— U verdedigt Nowinsk al te vurig. Bent u architect of leider van het stedelijk economisch comité?

— Dat komt u mettertijd wel te weten. Ik zal u aan uw lelijke woorden over Nowinsk nog eens herinneren.

* De Nanajers, vroegere naam Golden, zijn een Toengoesisch jagers- en vissersvolk van 5000 zielen aan de benedenloop van Soengari en Amoer (vert.).

— Best, hoor! Maar uw plan zal anders uitkomen: ik ga binnenkort terug, naar het Westen.

De auto stopte bij het vier verdiepingen hoge, brede, bakstenen hoofdkantoor.

— Ik stap hier uit, en rijdt u dan maar verder door de diameter van uw stad. En wij zullen elkaar wel niet meer terugzien. Dank u voor de rit. Vaarwel.

De onbekende lachte:

— Vaarwel.... vaarwel....

Maar hij stapte ook uit en volgde Alexej. Deze bleef staan.

— Moet u bij ons zijn?

De onbekende knikte en vroeg ernstig, bijna kwaad:

— Waarom hebt u over uw terugreis gesproken? Maakte u gekheid of bestaat er inderdaad zo'n bevel?

— Helemaal geen bevel! Op eigen initiatief zal ik uit alle macht mijn terugzending naar het Westen trachten te verkrijgen. Drie dagen ben ik hier, en drie dagen schaam ik mij dood over mijn schandelijke welvaart.

Zij bleven bij de inrit staan.

— Op het ogenblik bent u mijn vijand, — zei de onbekende somber. — Iemand, die Nowinsk afkamt en de vlucht neemt uit het Verre Oosten, is mijn persoonlijke vijand.

Er ging Alexej een licht op.

— Nu ben ik er achter: u bent Zalkind, de secretaris van het stedelijk partijcomité van Nowinsk. Beridze heeft mij van u verteld. Hem hebt u ook eens tot uw persoonlijke vijand verklaard.

Zalkinds gezicht klaarde op:

— Heeft Beridze van mij verteld? Hij is mij dus niet vergeten. Wel, hem ben ik niet meer vijandig gezind: hij is teruggekomen. Maar voor u ben ik een genadeloze vijand. Tussen twee haakjes, houd er rekening mee, dat ik sedert gisteren niet alleen secretaris van het stadscomité van Nowinsk ben, maar ook partijorganisator van het bouwbedrijf.

Die avond schreef Kofsjof een verzoekschrift aan Batmanof. Op twee bladzijden toonde de ingenieur nadrukkelijk aan, dat hij onmiddellijk naar het Westen moest terugkeren. Nadat hij het geschrift aan de secretaresse van de directeur had overhandigd, bereidde hij zich erop voor, het antwoord af te wachten.

De kamers van de barak kwamen op de gang uit. Alexej's kamer was de allerlaatste. De beheerder zwaaide de deur voor hem open.

Een ijzeren bed met een dunne matras, een plat kussen en

een grijze soldatendecken. Een ziekenhuisachtig nachtkastje. Een tafeltje, twee stoelen. Aan de wand een portret van Dimitrof, op tafel een bureaulamp, gebogen als een vraagteken. Aan het venster een halfneergelaten rolgordijn van blauw verduisteringspapier.

Zij gingen beiden de kamer binnen en konden zich er nauwelijks bewegen. De beheerder keek Alexej vol twijfel aan en verbaasde zich over zijn woorden:

— Luxueus. Meer heb ik niet nodig.

De nieuwe bewoner liep met een handdoek door de gang, die flauw verlicht werd door een enkel lampje. Hij deed de laatste deur open: hij zag een grote keuken, vuil en ongerieflijk, zoals men dikwijls in gemeenschappelijke woningen vindt. In de brede ruimte tussen de dubbele deuren vond hij de wasbak, twee ijzeren troggen, één onder en één boven. Uit de bovenste staken kranen. Kofsjof waste zich, terwijl hij trachtte geen leven te maken.

Niet alle bewoners sliepen. Luidruchtig werd de straatdeur opengezwaid en kwam er een meisje binnen met een kort leren jasje en laarzen aan. Zij nam de stilte niet al te zeer in acht en zong, terwijl zij haar kamerdeur opende: „De sombere tomben slapen. . . .”

— Stilte! Er slapen mensen hier, en geen tomben, — zei Alexej,

— Oh! Ik had u niet opgemerkt. Bent u de nieuwe stoker?

— Een nieuwe bewoner, die er belang bij heeft, dat het hier 's nachts stil is.

Zij kwam op hem toe en nam hem nieuwsgierig op.

— Ze hebben dus voor u vanochtend de kamer in orde gemaakt? De beheerder zei: voor de nieuwe hoofdingenieur of zijn plaatsvervanger. Bent u dat?

— Inderdaad.

— Ik heb de beheerder een standje gemaakt. Ze hebben u een ijskast in plaats van een kamer gegeven. Het is er nu al koud, wat moet het dan van de winter worden? Zij is alleen goed om groente in te bewaren, een levende ziel houdt het er niet uit. U moet er geen genoeg mee nemen, laat men u een andere geven.

Het deed Kofsjof plezier, dat zijn drukkende eenzaamheid verbroken werd, met genoeg luisterde hij naar het gebabbel van het meisje. Zij ging even naar haar eigen kamer en kwam zonder haar leren jasje terug, met een lichte, zijden blouse aan. Zij wierp haar tot de elleboog blote armen achter haar hoofd, om haar haar op orde te brengen en begon hem weer te overtuigen:

— Er komt nu veel woonruimte vrij. Men zegt, dat de nieuwe directeur van het bouwbedrijf heeft besloten, ons allemaal weg te sturen. Bijna het hele kantoor heeft zijn koffers gepakt en staat gereed met de oude directeur te vertrekken.

— Kunt u niet wat zachter praten? — vroeg Alexej.

— Waarom zachter? Wij zijn gewend vrij onze gang te gaan. Om een uur of zes 's ochtends zult u zichzelf overtuigen: dan zal niemand zeggen „wat zachter”. Hier tegenover woont Gretsjkin, chef van de ontwerpafdeling. Hij heeft vier kinderen, en die brullen altijd in koor, nooit eens één alleen. Maar dat is het ergste niet. Het ergste is Lizotsjka, de vrouw van Gretsjkin. Zij is klein en tenger, maar uw oren zullen altijd tuiten van haar geschreeuw.

Zo maakte het meisje Kofsjof met de bewoners bekend. Zonder zijn toestemming te vragen, trad zij de kamer van de ingenieur binnen, bekeek haar kritisch en bleef ontevreden.

— Het is hier vochtig. Slecht gedweild, kijk eens wat een vlekken bij de plinten. De meubels zijn maar een allegaartje. Je kunt wel zeggen, dat u geen matras hebt, nee, in plaats daarvan hebben ze een sigarettenvloeijsje neergelegd. Daarop kun je niet slapen, je krijgt er pijn in je zij van.

— Daar kan ik heel best op slapen, — vond Kofsjof. — Te meer, daar ik het in bed niet al te gerieflijk hoef te hebben.

Het meisje keek de kamer niet meer rond en richtte haar blik op de ingenieur. Ze had grote, vriendelijke ogen.

— U bent stellig vrijgezel en gewend aan een haastig en onhuiselijk leven.

— Ik ben getrouwd, al is het ook pas kort.

Zij keek hem verwonderd aan en lachte schamper.

— U hebt uw jonge vrouw thuis gelaten? Aardig van u!

De wending in het gesprek stond de ingenieur niet aan, hij had opeens geen belangstelling meer voor het gepraat van het meisje. Zij bemerkte deze verandering, wenste hem goede nacht en ging heen.

Hij kon de slaap niet vatten. Alexej drukte zijn voorhoofd tegen het koude raam. Op straat was het licht, alsof het dag was. Het fosforachtige, levenloze maanlicht overgoot de barakgebouwen en de grote hoeveelheid boomstronken, die overgebleven waren als herinnering aan de tajga, die van deze plaats was verdrongen. Meer naar rechts, achter de laatste barak, schitterde de machtige Adoen. Ergens jankte en krijste onophoudelijk een cirkelzaag, soms huilde zij als een vrouw.

Opnieuw kwamen er treurige gedachten in hem op. Die

middag was er een briefje van zijn broer gekomen. Dat was een kleine jongeman van achttien jaar, hij schreef uit de militaire school, dat hij leerde, hoe hij de fascistten er van langs moest geven en dat hij weldra naar het front zou gaan. In deze enkele zinnen klonk voor Alexej een bitter verwijt.

Kofsjofs eenzaamheid werd door Beridze verbroken. Alexej sprong op, zijn gezicht had een uitdrukking van verlegenheid en blijdschap: de twist met zijn makker drukte hem, hij voelde zich schuldig.

— Ik kom je uitfoeteren en je op je kop geven, — zei Beridze; hij trad op zijn kameraad toe en omhelsde hem onhandig van terzijde.

De hoofdingenieur had ook bezwaar tegen Kofsjofs kamer.

— Ik heb gehoord, dat er hier ijs op de muren zit. En het is zo'n sombere kamer. Ze bezorgt je heimwee. Jij moet naar mij toe verhuizen, bij mij is het lekker warm en ik heb een zorgzame hospita.

— Dank je. Ik blijf voorlopig hier wonen, ik vind de kamer heel geschikt.

— Heb jij inderdaad besloten je terugkeer naar Moskou te bewerkstelligen? — vroeg Beridze op de man af.

— Ja, — antwoordde Alexej kort. Hij bereep, waarom Beridze bij hem was gekomen. — Heeft Batmanof het je gezegd? Laat hij mij gaan of niet?

— Batmanof heeft niets over jou verteld. Heb je je al tot hem gewend?

— Gisteren heb ik een verzoek bij hem ingediend.

— Ach, dat had je niet moeten doen! — zei Beridze geërgerd. Hij was zichtbaar ontstemd en begon door de kamer te ijsberen: drie stappen heen, drie stappen terug. — Alexej, jij bent een volwassen man, je moet zelf weten wat je doet, maar als vriend zeg ik je: vergeefs heb je een vervelende kwestie aangehaald. Je bent nog niet eens met je werk begonnen, en nu maak je al zo'n drukte. Onzin. Je moet die stemming onderdrukken.

Kofsjof zat met gebogen hoofd op het lage bed. Beridze kon zich nauwelijks weerhouden, op hem toe te komen en hem over zijn blonde haar te strijken.

— Het is onplezierig tegenover Batmanof, kerel. Hij heeft het op het ogenblik moeilijk: de organisatie is een chaos, niemand is op zijn plaats. Wij zijn samen met hem gekomen en nu zijn wij zijn voornaamste steun. En opeens een verzoekschrift: „Het ga je goed. . . .” Het heeft iets weg van een dolkstoot in de rug.

— Je stelt het te mooi voor, Georgi Dawydowitsj. De direc-

teur denkt niet aan zulke finesses. Ik ben een onbelangrijk mannetje voor hem, hij kan het best zonder mij stellen.

— Allicht, hij kan het zonder jou stellen. Maar of hij bereid is het zonder jou te stellen, dat weet ik niet. In elk geval zal je verzoekschrift hem niet onverschillig laten. Je brengt ook mij in een vervelend parket — ik heb voor je ingestaan. Ik voorzie onaangenaamheden.

Er werd geklopt; Zalkind kwam de kamer binnen. Hij had een lichte zomerjas aan. Opmerkzaam keek hij rond.

— Hebben jullie je verzoend? — vroeg de partij-organisator aan Beridze, terwijl hij naast Alexej op bed ging zitten. — Het is nutteloos. Wat mij betreft, ik ben niet van plan mij met hem te verzoenen.

— Heb je het gehoord? Hij heeft de directeur al een verzoekschrift overhandigd, — zei Beridze.

— Des te erger voor hem. — Zalkind legde zijn hand op Alexej's schouder. — U krijgt er zelf last mee, u zult nog spijt hebben van dat verzoekschrift.

— Waarom? — vroeg Alexej geërgerd. — Ik vraag geen verlof voor een plezierreisje.

Zalkind ondersteunde het hoofd met zijn beide handen.

— Sommige mensen denken er bij ons als volgt over. Zij zeggen: alles is op de oorlog ingesteld, het land spant zich tot het uiterste in, iedere man en iedere patroon telt. Intussen zijn er in het Verre Oosten grote gewapende krachten. Die moet men onmiddellijk daar vandaan halen en naar het Westen transporteren. De divisies van het Verre Oosten zijn goed geschoold en uitgerust, zij zullen de fascistten tot staan helpen brengen. Mochten de Japanners hier gebruik van maken en ons het Verre Oosten afhandig maken, dan geeft het niet, dan redden wij het zonder het Verre Oosten ook wel. Ons zijn de steden, dorpen en akkers van Europees Rusland dierbaarder dan de onherbergzame uitgestrektheden van het Verre Oosten. Wat vindt u van zo'n redenering?

— Walgelijk! Ik zou met zulke lieden korte metten maken.

— Dat is juist en vaderlandslievend! — prees Zalkind. — Elke steen en elk riviertje, al is het helemaal uitgedroogd, — alles is het vaderland dierbaar. Al waren wij slechts de afstammelingen van Jermak* en Pojarkof*, dan hadden wij nog niet

* Jermak Timofejewitsj, Kozakkenhetman, die in de 16e eeuw veldtochten in Siberië ondernomen heeft. Wasili Pojarkof, leider van een expeditie van Kozakken, die in 1643 naar het Amoergebied gezonden werd; de eerste onderzoeker, die authentieke gegevens over deze streek verstrekt heeft (vert.).

het recht, ook maar één zandkorreltje van het Verre Oosten prijs te geven. Overigens is elke zandkorrel hier van goud. Maar wij zijn niet slechts de afstammelingen van Jermak, wij zijn de navolgingen van Lenin, Sowjet-mensen, wij hebben deze streek een nieuw leven gegeven.

— Ik vraag mij af, wat ingenieur Kofsjof hiermee te maken heeft, — zei Alexej.

— Ingenieur Kofsjof, die de onvaderlandslievende uitlatingen op vaderlandslievende wijze veroordeelt, is in werkelijkheid bereid het gehele Verre Oosten aan de Japanners af te staan. Hem is alleen Moskou dierbaar.

— Alexej fronste zijn voorhoofd.

— Heb ik het Verre Oosten soms al aan de Japanners afge-
staan?

Zalkind sloeg geen acht op zijn opmerking.

— Ik hoef niet te spreken over de rol van het achterland in de oorlog, — vervolgde hij. — Wij weten er alles van: de volharding en de werkkraft van het achterland zijn van evenveel betekenis als het leger zelf. Wat is het achterland? Fabrieken, kolchozen, allerlei bouwwerken, honderden en duizenden grote en kleine staatsondernemingen, die op de oorlog zijn ingesteld....

— Heel interessant, — glimlachte Alexej. — Weliswaar lijkt het een beetje op een van de hoofdartikelen uit de plaatselijke krant. Veronderstelt u, dat zulke populaire waarheden mij niet duidelijk zijn?

— U hebt Beridze en mij verbitterd, doordat u sommige populaire waarheden niet wilt begrijpen. Onze pijpleiding is van evenveel belang voor de oorlog als een munitiefabriek of een tankdivisie. De aanleg van de olieleiding staat in directe verbinding met de gewapende krachten van het Verre Oosten. U windt u op over lieden, die voorstellen het leger van de grenzen van het Verre Oosten weg te halen. Waarom ondersteunt u hen in feite door de noodzakelijkheid van de pijpleiding voor de oorlog te ontkennen?

Kofsjof stond op, wong zich tussen de tafel en het bed door en ging bij het tafeltje in de hoek zitten, tegenover Beridze. Deze speelde zwijgend met een zakmes met een hele reeks instrumenten, van een blikopener tot een priem.

— Ik ontken niets. Ik zie eenvoudig, dat het onmogelijk is haar zo vlug aan te leggen. Dientengevolge zal zij in de oorlog van geen betekenis zijn.

Zalkind nam Beridze het zakmes uit handen en begon zorgvuldig het ene instrument na het andere open te trekken.

— Uw woorden houden geen steek. U hebt geen voorstelling

van het algehele plan van oorlogvoering, kent noch de hulpbronnen, noch de termijnen. Wij weten natuurlijk ook niet alles. Alles weten alleen onze grote leiders in Moskou. Zij nemen dan ook de beslissingen. Zij hadden het vraagstuk van de pijpleiding op te lossen, één van een miljoen vraagstukken. Groebiski trachtte aan te tonen, dat men haar niet binnen één jaar kon aanleggen. In Moskou was men het niet met hem eens. De olieleiding is nodig voor de oorlog, men kan er niet van afzien. Vandaar de beslissing de aanleg binnen één jaar te volbrengen. Dit staat gelijk met een bevel — in het aangezicht van de dood het onmogelijke tot stand brengen. Vandaar de wijziging van het bestuur van het bouwbedrijf. . . . Het is nu in betrouwbare handen. Hebt u indertijd in de „Prawda” niet het stuk gelezen over Batmanof en Beridze: „Over mensen, die het onmogelijke weten te doen”?

— Ik herinner het mij niet, — zei Alexej.

— Er stond indertijd zo'n stuk in, — verzekerde de partijorganisator trots. — Ik was erg verheugd over de beslissing van het volkscommissariaat over het forceren van de aanleg. Hierin zag ik nog een blijk van onze kracht. Stel u voor: als de pijpleiding, die een paar duizend kilometer van het front verwijderd is, noodzakelijk is en een bepaalde plaats in de oorlog inneemt, hoewel zij pas over een jaar klaar komt, welk een wijze vooruitziende blik beheerst dan het algehele plan van oorlogvoering met de fascistten!

— Ik begrijp alles, ik geef alles toe, ik ben het met alles eens! — riep Alexej uit, terwijl hij opsprong. — Maar kunt u mij begrijpen of niet? Ik wil naar het front, daarheen, waar het op het ogenblik het moeilijkste is! In onze kindertijd, op de schoolbanken en in de komsomol is ons geleerd, moeilijkheden niet uit de weg te gaan, daar te zijn, waar het grootste gevaar dreigt.

— Maar heeft men u bovendien dan geen discipline geleerd? Heeft men zich per slot van rekening te richten naar zijn oudere kameraden, of niet? — vroeg Zalkind scherp. — Heeft men u dan niet geleerd, dat men zich niet van het geheel mag afzonderen? Als ze u dat niet geleerd hebben, zult u ook aan het front redeneren: „Dit is niet van betekenis voor de oorlog, en dat is wel van betekenis, dat is belangrijk, dit ligt mij niet, en dat ligt mij wel.” Of zijn wij geen oudere kameraden voor u? Beridze heeft mij gezegd, dat u zich niet kunt losmaken van het front. Eerlijk gezegd: daar is niets van te merken. Ik raad u aan eens goed na te denken over onze woorden. . .

Zalkind gaf Beridze zijn mes terug en stond op. Ook de hoofd-

ingenieur stond op. Alexej drukte zich met zijn rug tegen de muur om hen te laten passeren. Zalkind drukte, terwijl hij langs hem liep, zijn schouder tegen hem aan en lachte:

— Wij hebben de jongeman letterlijk en figuurlijk tegen de muur gedrukt!

— Wat willen jullie van mij, oudere kameraden? — vroeg Alexej.

— Wat willen wij van hem, Georgi Dawydowitsj? Vertel het hem.

— Wij willen, beste kerel, dat je ophoudt over je vertrek te denken. Ik reken immers vast op je hulp, het is tijd, dat wij ons tot over de oren aan het werk zetten. En nog een overweging. Jouw vertrek zal een slechte invloed hebben op de mensen op het kantoor. Het is toch al onrustig genoeg. Met Batmanof maak ik het wel in orde: ik neem het verzoekschrift bij hem weg, en jij hoeft hem geen opheldering te geven....

Alexej keek oplettend naar zijn late gasten:

— Je hoeft het rapport niet weg te nemen, ik ben niet bang voor ophelderingen. Als het nodig is, zal ik zelf met de directeur spreken.

— Dat is nuttig, — lachte Zalkind, die zich zichtbaar het op handen zijnde gesprek voorstelde; hij prikte Alexej met een vinger in zijn buik en ging heen. Beridze bleef nog een ogenblik staan en volgde hem toen.

Onder het klagelijke gejammer en gesteun van de cirkelzaag strekte Alexej zich op zijn harde bed uit.

VIERDE HOOFDSTUK

Iedereen wil weg

Op een zonnige, heldere en frisse dag, waaraan het Verre Oosten in de herfst rijk is, maakten Beridze en Kofsjof voor het eerst een vlucht boven het traject. Het liep langs de rechteroever van de rivier, slechts hier en daar enigszins afbuigend.

Van boven af imponeerde de Adoen nog meer door zijn brede stroming. De compacte watermassa, die men zag, wanneer men op de grond stond, viel uiteen, wanneer men er uit de lucht naar keek: de rivier deelde zich in tweeën, in drieën en splitste zich in ontelbare baaien, stroompjes en zijarmen. Ze glommen, glansden en glinsterden in de zon.

Aan beide zijden van de rivier strekte zich, zover het oog reikte, de tajga uit, die machtige opeenhoping van plantengroei. In haar eindeloze wouden leefden de geharde Noorderlingen — de lariks en de rijsbes — vlak naast de tere kinderen van het Zuiden — de fluweelboom en de druif — en joeg de heerser van het tropische oerwoud, de tijger, op de rendieren van het Noorden.

Men kon denken, dat deze woeste oorden nog niet door mensen betreden waren. Maar daar dook plotseling het eerste gehucht op met zorgvuldig opgetrokken huizen en frisse gele akkers. Weldra gleden er steeds vaker gehuchten, reeds geruime tijd bewoonde en uiterlijk vrolijke onderkomens der mensen bij de rivier, onder de vleugels van het vliegtuig voorbij.

Het traject kruiste tweemaal de Adoen, bij Nowinsk en bij het kleine stadje Olgochta, dat ook aan de rivier lag. Even voorbij deze plaats gingen de rivier en het traject uiteen: de Adoen boog machtig naar rechts, het traject liep verder naar links, naar het Noorden. Het reikte tot de zee en vervolgde langs de kust tot kaap Tsjongr. Hier, op de smalste plaats, moest de pijpleiding geleid worden door de twaalf kilometer brede Straat van Dzjag-

din en van Kaap Gibelny verder lopen naar het eiland Tajsin. De petroleumbronnen bevonden zich hop de Noordelijke punt van het eiland, in de omgeving van de stad Kontsjelan; daarheen moesten de constructeurs dan ook de olieleiding aanleggen.

Georgi Dawydowitsj was tevreden over de bezichtiging. Een paar jaar geleden had hij met een onderzoeksexpeditie de oevers van de Adoen afgereisd, en nu zag hij in vogelvlucht bekende plaatsen. Er kwamen gedachten in hem op, hij uitte ze nog niet, maar hij dreigde veelbetekenend tot de aanval op Groebki over te gaan.

Nauwelijks was de hoofdingenieur uit het vliegtuig gestapt, dat op het kleine vliegveld achter het berkenbos geland was, niet ver van het kantoor, of hij snelde naar zijn werkkamer en dook hals over kop onder in de blauwe diepten van ontwerpen, terwijl hij een gedicht van Majakofski zat te mompelen — hij hield van zijn gedichten en kende er veel uit zijn hoofd —:

Maar duidelijk blijkt:

Alvorens de mens gaat zingen,

Moet hij lang lopen, en zwervend eelt opdoen. . . .

Op Alexej maakte de vlucht boven het traject een bedroevende indruk. Hij schonk geen aandacht aan de schoonheid van de prachtige herfsttooi, hij had geen tijd ervan te genieten. De ingenieur zocht ijverig naar levenstekenen van het constructiewerk. Helaas ontwaarde men deze nauwelijks: aan een lang niet overal opengekapte strook door de tajga, aan een hier en daar gebaande weg, die weer afgewisseld werd door tientallen kilometers van wilde vegetatie, aan tenten en pas opgetrokken gebouwen op open plekken. Het traject als geheel bestond slechts in de fantasie van hen, die de onderzoekingen verrichtten en projecten maakten, in hun tekeningen en berekeningen.

Alexej zei verschrikt tot de ingenieur:

— Maar er is nog niets op het hele traject, het is haast een kale plaats!

Ofschoon Beridze in een opgewekte stemming was, kon hij hem niet troosten.

— De toestand is erger dan je denkt, Aljosja, — zei hij, terwijl hij glimlachend knarste met zijn witte tanden, die in een zwarte snor en baard waren ingelijst. — Volgens mij is er helemaal geen traject. Wij zullen een nieuw moeten zoeken. Wij hebben dus uit de lucht een ondeugdelijk werk bezichtigd.

Sinds het heugelijke onderhoud met Zalkind in de barak wachtte Alexej nog steeds op Batmatofs antwoord op zijn verzoek, al had hij geen hoop meer te kunnen vertrekken. De beslommeringen met het bouwobject namen hem steeds meer in

beslag. Hij verwonderde zich over Batmatofs en Beridze's kalmte.

— Hoe lang zal het nog duren, eer Batmanof de leiding overneemt? — maakte Alexej zich kwaad. — Uw veelgeprezen directeur maakt geen haast. Op het kantoor is alles een warboel, — zowel de paarden als de mensen. Je kunt niets te weten komen. De oude directie vertrekt om een of andere reden niet en bemoeit zich met alles, terwijl de nieuwe directie de gebeurtenissen gadeslaat, afwacht en de macht niet in handen neemt!

Beridze en Kofsjof hunkerden er naar, actief aan het werk te gaan. De arbeid aan het project eiste de verwijdering van Groebksi, reorganisatie van het productieapparaat en overplaatsing der mensen.

Batmanof hield de ingenieurs in toom:

— Maakt geen haast, laat mij maar eerst de leiding overnemen.

Hij stond hun niet toe naar het traject te gaan, hij werd zelfs kwaad.

— Wat willen jullie op het traject doen, kameraden ingenieurs? Wat denken jullie daar uit te richten met lege hoofden en blote handen? Op ieder stukje worden jullie bestormd door duizenden vraagstukken, die jullie niet kunnen oplossen. Hier heb je niets aan de beste opleiding, jullie zijn nog niet in staat de zaak in handen te nemen, jullie zijn nog niet klaar. Jullie zullen de dingen beslist gaan verwarren, en we hebben al genoeg geharrewar. Pas na zorgvuldige voorbereiding laat ik jullie naar het traject gaan en ga ik er ook zelf heen. Onthoudt, dat in het beginstadium van ieder bouwobject, waarbij het nog slechts om de organisatie gaat, het werk van de administratie, van de staf, het voornaamste is.

Het enige, wat Batmanof dadelijk ter hand nam, was het vervoer van materialen, benodigdheden voor de outillage en de verscheping ervan naar het eiland en andere ver verwijderde punten van het bouwobject. Naar de inhammen van het eiland en de aanlegsteigers van de met tajga begroeide gedeelten van het vasteland bestonden er geen andere toegangswegen dan die over water. In de weinige dagen die restten vóór de ijsvorming op de Adoen, moest men zoveel mogelijk ladingen naar het traject vervoeren, om later minder moeite te hebben met het transport ervan over land in de winter. En Batmanof zette Sidorenko, de gewezen directeur van het bouwbedrijf, aan het werk, hij liet hem een paar maal per dag naar de haven rijden, waar de vrachtschuiten en stoomboten geladen werden, door de telefoon een hartig woordje spreken met de directie van de rivierstoomvaart, tientallen telegrammen verzenden naar het

districtscentrum, de stad Roebezsansk, en naar Kotsjelan, de stad op Tajsan.

Voor het overige was het, of Batmanof ook inderdaad traagheid aan de dag legde. Beridze rechtvaardigde deze en richtte zich onvoorwaardelijk naar zijn aanwijzingen. Alexej verwonderde zich over zulk een deemoedigheid, die niet in de aard van de hoofdingenieur lag.

— Jij oordeelt naar eerste indrukken, maar ik ken hem langer dan vandaag, — zei Beridze vergoelijkend. — Ik ben gewend mij te richten naar een half woord van hem, omdat ik hem vertrouw, en hij heeft mijn vertrouwen nog nooit beschaamd.... Bekijk hem maar eens wat beter, dan houd je wel op met mopperen: Hij is een man van systeem en gaat nooit zinloos te werk. Het zou op het ogenblik misschien prettiger zijn, wanneer de directeur hijgend rond draafde en met uitpuilende ogen en daverende stem links en rechts bevelen zou uitdelen. Batmanof is een serieus man en is op dergelijke luidruchtige effecten niet gesteld.

Beridze had gelijk. Het centrale bureau had zich met de stand van zaken op het bouwobject bemoeid, nieuwe aanwijzingen gegeven en de leiding in andere handen gelegd. De rest moest door de nieuwe bestuurders worden gedaan. En Batmanof had zijn eerste taak goed begrepen: het ging er om, de mensen opnieuw te bezielen, hen op het grote, moeilijke werk voor te bereiden. Er viel niet aan te denken, het oude collectief in zijn geheel door een nieuw te vervangen — wie zou zoveel mensen voor de vervanging hierheen zenden? Er bleef slechts een mogelijkheid over: een nieuw collectief te vormen uit het oude. Dat was veel lastiger dan geheel van voren af aan te beginnen. Batmanof stond voor de taak, in korte tijd zijn mensen te leren kennen en hun een bestemming te geven.

De kwaal van het collectief was, dat het niet beantwoordde aan de oorlogsomstandigheden. De mensen wisten, dat er ergens heel ver weg, oorlog werd gevoerd. Zij wisten, waarvoor hij gevoerd werd, maakten zich druk en wonden zich op, luisterden gretig naar de radio, verzamelden zich bij de landkaart om te praten over hetgeen men gelezen en gehoord had. Maar het voornaamste wisten zij niet: welke plaats in de oorlog ieder van hen moest innemen. Het leven op het bouwbedrijf gleed haast met de regelmaat en naar de normen van vreedstijd voort.

De vroegere directie van het bouwobject was niet in staat geweest de mensen leiding te geven en hen te bezielen. De opdracht om de aanleg van de pijpleiding driemaal te versnellen was hun eerste toetsing in de oorlog, doch zij kwamen met

allerlei bezwaren aandragen. Het ontwerp uit de vreedestijd, dat berekend was op drie jaar, gold op het bouwbedrijf nog steeds als een wet. Het scheen hun onmogelijk het te veranderen, daar men er jarenlang aan gewerkt had; met de uitwerking van het nieuwe plan zou tenminste een jaar gemoeid zijn.

En het belangrijkste was, dat de vroegere leiders niet geloofden, dat de aanleg der olieleiding, zo ver verwijderd van de fronten en op lange termijn, voor de staat een onmiddellijke behoefte kon zijn. Zij verwachtten, dat Moskou eindelijk wel eens aan hen zou toekomen, hen van de pijpleiding zou weghalen en inschakelen in de werkelijk urgente krijgsvaarringen.

De benoeming der nieuwe directie had verwarring teweeggebracht. De employé's klemde zich radeloos vast aan de oude leiding, en velen drukten onverholen hun antipathie tegen de nieuwelingen uit. Toen Kofsjof op een nieuwe hindernis stuitte, riep hij verontwaardigd uit:

— Waarom doet de directeur er niets tegen! Hij moet de hele troep zo gauw mogelijk weggagen! Zij zijn hier beschimmeld. Zulke medewerkertjes zijn erger dan onze bondgenoten in het Westen!

— Wind je niet op, Aljosja, — trachtte Beridze hem te bedaren, — overhaast je niet. Waarom heb je zo'n haast? We hebben tijd genoeg en er blijft nog tijd over ook, dat zul je zien. Laat de beschimmelden maar aan Wasili Maximowitsj en Zalkind over.

De functionarissen van het kantoor gedroegen zich verschillend. De chef van de ontwerpafdeling, Gretsjkin, kwam, zonder een oproep af te wachten, uit zichzelf naar Batmanof. Na zich met een enkel woord te hebben voorgesteld, opende hij een map en begon zakelijk verslag te doen van de stand der werkzaamheden op het bouwobject. Batmanof op zijn beurt hoorde het verslag aan op een wijze, alsof hij reeds vele malen naar Gretsjkin geluisterd had.

— De laatste tijd hebben wij bijna geen aanwas van het nuttig resultaat der investeringen, — besloot Gretsjkin, terwijl hij met zijn potlood op de voor Batmanof uitgespreide tabellen wees.

— In zulke gevallen concluderen wij economen het bankroet van de organisatie. De mensen ontvangen hun geld, eten, drinken, voeren iets uit, zijn druk in de weer, maar het werpt geen vruchten af. Het bouwobject is doodgelopen.

— Zijn dit nieuwe gegevens? — vroeg Batmanof, terwijl hij de tabellen doorkeek.

— Eerlijk gezegd zijn ze al oud, met een baard. Ik ontvang

ze over de post. Ze worden op alle mogelijke wijzen bezorgd, zelfs met hondensleden. Dan wil ik dadelijk mijn beklag indienen. Dat gaat niet zonder telefoon! De hoofdingenieur, de vroegere, meende, om een of andere reden, dat ik de telefoonverbinding alleen nodig had, om gegevens van het traject te ontvangen. Zelf dacht hij het wel zonder enige verbinding te kunnen stellen.

Batmanof vroeg, terwijl hij de aard van het antwoord voorvoelde:

— U bent kennelijk ook van plan van hier te vertrekken?

— Indien u mij wegstuurt, zal ik gaan, — antwoordde Gretsjkin zonder aarzelen.

De directeur keek hem met belangstelling aan. Bij wie hem niet kende riep Gretsjkin een glimlach te voorschijn. Zijn kleine gestalte en zijn korte dikke benen pasten slecht bij zijn forse romp en zijn grote hoofd. Zijn ietwat opgeblazen gezicht met een vlezige bult bij zijn kin was lelijk. Gretsjkins woorden waren veelbetekenend, hij sprak met een duidelijke „o”, wat verried, dat hij uit de Wolgastreek afkomstig was, en onder het praten stonden zijn groen-gele kattenogen wijd open.

— Hebt u kinderen? — vroeg Batmanof.

— Vier.

— Nou, dan bent u er ook vroeg bij! U bent toch nauwelijks boven de dertig.

— Vijfendertig. Het gaat niet zonder kinderen, kameraad chef. Ze komen vanzelf, het een na het ander, wat kan ik er aan doen?

— Dus om de kinderen wilt u niet vertrekken, — concludeerde Batmanof. Zijn woorden klonken als een verwijt.

— Dat is helemaal niet verwonderlijk. Kinderen zijn geen katjes, — zei Gretsjkin licht gekwetst. — Het is niet gemakkelijk met hen van het ene eind naar het andere te reizen. Onderweg heb ik er één verloren: het heeft kou gevat, is ziek geworden en gestorven. Maar als het moet, dan ben ik niet bang met mijn gezin op te breken. Mijn kinderen zijn sterk en Lizotsjka, mijn vrouw, is gewend te reizen. Maar het is vervelend om onverrichterzake hier weg te gaan. Ik heb van mijn leven nog nooit een bouwwerk onvoltooid moeten achterlaten. In het Verre Oosten heb ik op twee bouwobjecten gewerkt en voor beide heeft de regering mij haar dank betuigd. — Hij kneep zijn ogen samen en vroeg naïef: — Wel, zullen we het nu eens worden of niet?

— Ik denk van wel, — glimlachte Batmanof. — Hebt u onderscheidingen?

— Twee medailles, „Voor uitstekende arbeid” en „Wegens moed bij de arbeid”.

Wasili Maximowitsj stelde zich de medailles op Gretsjkins brede borst voor en glimlachte opnieuw.

— Laten wij het zo afspreken, — zei Batmanof, terwijl hij opstond. — U maakt mij bekend met de werkers van uw afdeling; ik wil eens zien, wat dat voor mensen zijn. Elke morgen komt u bij mij met een verslag over het verloop der werkzaamheden. Werkt u deze lappen papier om, dit is wel vijftig kilo aan cijfers. — Als wilde hij het wegen, nam Batmanof een pak tabellen met gegevens over de uitvoering van het plan op. — Ze moeten vereenvoudigd worden, kort en bondig en redelijk worden gemaakt. Doordenk uw dagelijkse informaties: zij missen een zakelijke analyse, en die moet er zijn. Later organiseren wij een expeditiedienst. Ik neem aan, dat hij onder uw leiding zal staan. Ik heb in het algemeen het plan het arbeidsveld van de afdeling uit te breiden. Natuurlijk zullen wij daar geleidelijk aan toekomen.... Op het ogenblik — daarin hebt u volkomen gelijk — is het vervelendste, dat wij geen verbinding hebben. Die is dringend nodig. Zonder verbinding zijn wij blind en doof. Ik ben gewend hier — hij sloeg met zijn hand hard op de glasplaat op zijn bureau — een lijnkiezersinstallatie te hebben. Ik moet voortdurend het traject horen en in de gelegenheid zijn mij er elk ogenblik mee in verbinding te stellen.

Wasili Maximowitsj stak zijn hand uit om afscheid te nemen en de chef der ontwerpafdeling greep haar geestdriftig. Door deze handdruk werd als het ware hun overeenstemming over hun samenwerking bekrachtigd.

In de wachtkamer van de chef zaten de functionarissen, die bij Batmanof ontboden waren. Terwijl zij hun zenuwachtigheid en onzekerheid achter grappen verborgen, keken zij naar de deur, die er uitzag als een kast en toegang gaf tot het kantoor.

— En? — vroeg één van hen aan Gretsjkin, toen deze de deur uitkwam. — Waarom zweet je zo, heb je het warm?

Gretsjkin keek hen spottend aan, sperde zijn ogen open en zei op geheimzinnige fluisterton:

— Ik voel mij best, ik zweet van tevredenheid. Maar jullie zullen het koud krijgen. Jullie zullen bevriezen. Voor jullie is het verkeken. We hebben nu een directeur gekregen, een scheermes! Hij zeept je zelf in en scheert je ook zelf...

Hij voegde er verder niets aan toe en stapte met een verholen glimlach plomp verder in zijn grote en slordige laarzen.

Samen met Zalkind liet Batmanof de chefs der afdelingen met al hun mensen bij zich komen. Eerst brachten de afdelings-

chefs verslag uit over het werk van het collectief, daarna vertelde elk der functionarissen van zijn eigen arbeid. Er werden hun vragen gesteld, die vreemd en niet delicaat leken, deze vragen veroorzaakten een glimlach of een blos.

Beridze, die even bij de directeur van het bouwbedrijf was binnengelopen, bracht Kofsjoef lachend de inhoud van het gesprek van Batmanof met één der afdelingschefs over:

— Een brutale vent, opgeblazen als een ballon, uit gebrek aan gevoel van eigenwaarde. Binnen drie minuten was hij tot een normale omvang ineengekrompen. Wasili Maximowitsj vernam, dat hij chauffeur van zijn vak was, en zegt: „Ik heb de zaak nog niet geheel in handen genomen, maar zodra dat gebeurt, zal ik deze kwestie recht laten wedervaren: dan geef ik u een auto en stuur u naar het traject. Iedereen kan wel een slechte chef zijn, maar een goed chauffeur moet je zoeken. Haal uw papieren dus maar voor de dag en maak u rijvaardig.”

Er schoot Georgi Dawydowitsj iets te binnen:

— O ja, hij zei mij, dat ik jou moest sturen. Ga naar hem toe, Alexej.

Terwijl Kofsjoef de trap afliep van de derde naar de tweede verdieping, bedacht hij wat hij moest zeggen ter verdediging van zijn verzoekschrift. Hij hoefde zijn rapport echter niet te verdedigen. Batmanof beantwoordde zijn groet droogjes en zei:

— Kameraad Zalkind en ik maken kennis met de mensen. Gaat u zitten en luister.

De directeur stond bij de balkondeur, in een vloed van zonlicht, dat door het glas van de deur en door alle vier de ramen het grote kantoor binnenstroomde. Zalkind zat aan een lange vergadertafel, welke bij het schrijfbureau geplaatst was. Hij wees Alexej zwijgend een plaats naast zichzelf aan.

— Roep de volgende binnen, — zei Batmanof tot zijn secretaresse.

Er kwam een lange man met een mager gezicht binnen.

— Ingenieur Filimonof, — waren zijn enige woorden.

— In welke afdeling werkt u? Waarom bent u alleen gekomen, waar zijn de overige werkers? — vroeg Batmanof.

— Ik ben in geen enkele afdeling, ik sta op mijzelf. Mijn titel is „ingenieur voor het transport”. Ik sta onmiddellijk onder de hoofdingenieur.

Filimonof antwoordde met kennelijke tegenzin.

— Wanneer hebt u uw academische studie beëindigd?

— In achtendertig.

— Van de Hogeschool regelrecht naar het Verre Oosten?

— Ja. Ik heb aan de aanleg van wegen gewerkt in de hoedanigheid van werktuigkundig ingenieur.

— Waar komt u vandaan?

— Uit het Donjetsbekken. — Filimonof glimlachte. — Al deze gegevens staan in de enquêtes van de personeelsafdeling.

— Vindt u het vervelend om te antwoorden? — zei Wasili Maximowitsj levendig. — Tot dusver heb ik u inleidende vragen gesteld, die u noch door hun vorm noch door hun aard kunnen kwetsen. Verder zou ik u pijnlijke vragen willen stellen. Over één ding moeten wij het van het begin af aan eens worden. Sidorenko heeft mij uw verzoek overgebracht, maar ik ben niet van plan u naar het Westen te laten gaan. Zullen wij het gesprek voortzetten?

Filimonof haalde de schouders op. Batmanof wierp een vlugge blik op Kofsjof — deze zat over de tafel gebogen.

— U zei, dat uw titel luidt „ingenieur voor het transport”. Hebt u een ander inzicht over deze functie? Antwoord mij op de volgende ondelicate vraag: wat zijn uw bezigheden geweest op het bouwobject sedert het begin van de oorlog?

Wanneer Batmanof een gesprek voerde, hield hij zijn blik strak op het gezicht van zijn partner gericht. In tegenstelling tot veel andere chefs had hij niet de misselijke gewoonte op verstrooide wijze en zich begravend in paperassen met de mensen te praten.

— Het is moeilijk op uw vraag te antwoorden, — zei Filimonof. — Ik moet of een paar woorden zeggen voor een uitvlucht, of veel vertellen.

— Dat is uw zaak. Antwoord, zoals het u het beste lijkt. Ik zal niet verhelen, dat het mij liever is, indien u veel zegt.

Filimonof zweeg een ogenblik en sprak zich toen openhartig en scherp uit, zonder om de zaak heen te draaien of te trachten zich te rechtvaardigen. De directeur luisterde aandachtig, met zijn hand onder het hoofd. Tweemaal ging de telefoon op de tafel, de directeur nam de hoorn niet op.

Batmanof zat weinig aan zijn schrijftafel. Vaker ijsbeerde hij door het kantoorvertrek of ging ergens aan de zijkant van zijn bureau staan. Kennelijk stoorde hem de geweldige tafel met het zware marmeren inktstel, dat een groep leeuwen voorstelde, welke zich over de rotsen verspreidden. Hij stond nu juist uit zijn stoel op en ging dicht bij Zalkind en Kofsjof zitten.

— Ik zal de conclusie uit uw woorden trekken, goed? — vroeg Wasili Maximowitsj aan Filimonof en na een pauze vervolgde hij op nauwelijks andere toon: — Ik ben ontevreden over mijn werk op het bouwbedrijf. In oorlogstijd wil men harder en

beter werken. Maar ik weet niet, of het de moeite waard is zich met ons bouwobject bezig te houden. Sedert de eerste dagen van de oorlog hebben wij hier gewacht op het bevel de aanleg van de pijpleiding op te schorten, ik ook. Mijn leven hier is doelloos, evenals dat van alle anderen. Mijn machteloosheid maakt deel uit van de machteloosheid van het collectief. Ik heb op eerlijke wijze verzocht naar het front gezonden te worden en dat vraag ik nu nog. — Is dat alles?

— Ja, zo is het wel, — beaamde Filimonof. Hij was bleek geworden, het gesprek wond hem op. — Indien ik onjuist geoordeeld heb, dan is het mij toch niet duidelijk, waar mijn fout begint en waar zij ophoudt.

— Ik zal u helpen het begin en het einde van uw fout te vinden, — beloofde Batmanof. — Maar niet met woorden. Wij zullen het niet meer hebben over abstracte onderwerpen.

— Maar u laat mij dus op het bouwbedrijf, moet ik u zo begrijpen? — besloot Filimonof. — Wat moet ik dan doen?

De directeur kwam overeind. Filimonof stond eveneens op. Wasili Maximowitsj wandelde naar het raam en terug. Het groene karpert dempte het geluid van zijn schreden.

— Ik ben van plan een en ander in de structuur van het bedrijf te veranderen, en wel een nieuwe grote afdeling te organiseren: voor auto's en werktuigkunde. Wat vindt u daarvan?

— Het is ongetwijfeld een goed besluit, — beaamde Filimonof terstond.

Batmanof en Zalkind wisselden een blik.

— Mij is verteld, dat u een tijd lang hebt aangedrongen op de oprichting van zo'n afdeling.

— Inderdaad. Men kan geen pijpleiding aanleggen, zonder eerst een weg door de tajga te banen en het transport te regelen. Alvorens de buizen aan elkaar te lassen, moet men ze langs het traject vervoeren en ze op een rij leggen. Wij hebben veel auto's en mechanisch materiaal, maar alles verkeert in verwaarloosde staat. De zogenaamde ingenieur voor het transport kon in zijn eentje slechts klaar komen met de statistiek en de verantwoording der rekeningen. Ik ben er niet in geslaagd de directie te doordringen van de meest elementaire zaken.

— Waarom niet? — vroeg Zalkind belangstellend.

Filimonof werd verlegen:

— Mijn voorstel werd beschouwd als een poging een afdeling voor mijzelf op te richten en een hogere functie te krijgen. De directeur zei mij: „Ik zal uw salaris wel verhogen zonder het personeel uit te breiden, waartoe zouden wij zinloos afdelingen in het leven roepen?”

— U zult de afdeling moeten oprichten en de leiding er van op u nemen. We mogen het autotransport en het mechanische materiaal niet onbeheerd laten, — zei Batmanof. — Ik heb besloten u tot chef van de nieuwe afdeling te benoemen.

Filimonofs gelaat nam een andere uitdrukking aan, de rimpels die in de lengte over zijn wangen en bij zijn mond liepen, tekenden zich scherper af.

— Ik heb geen enkel blijk van bekwaamheid gegeven. Zal ik er toe in staat zijn, zult u met mij niet bedrogen uitkomen? Het is een verantwoordelijke taak, ik zou beter een gewoon ambtenaar in de afdeling kunnen zijn.

Wasili Maximowitsj liep om de lange tafel heen en kwam vlak bij de ingenieur staan.

— In de enquêtes der personeelsafdeling, waarnaar u mij hebt verwezen, staat vermeld, dat u de leiding van een expeditiekantoor hebt gehad. Er staat ook nog iets anders: u hebt u op één van de bouwobjecten moeten bezighouden met de mechanisatie.

De ingenieur maakte een handgebaar, maar Batmanof voorkwam zijn tegenwerping:

— U wilt zeggen, dat men hier honderdmaal zo grote maatstaven moet aanleggen, nietwaar? Men moet ook steeds omhoog klimmen. Ik zeg u ronduit, dat ik veel van u zal verlangen. Daar staat tegenover, dat u de gelegenheid krijgt het verzuimde in te halen.

— Ik zal er over denken, — zei Filimonof.

Batmanof lachte zacht. De glimlach stond hem goed, het strakke gezicht van Wasili Maximowitsj veranderde plotseling, kreeg iets huiselijks over zich.

— U hebt mij niet begrepen, kameraad. Ik ben niet van plan terug te komen op de kwestie van uw benoeming. Daar hoeft u niet over te denken: u kunt zich als benoemd beschouwen. U moet er nu over denken, hoe u zo snel mogelijk de afdeling kunt oprichten.

Filimonof keek naar Batmanof, naar Zalkind, naar Kofsjoef, die hem afwachtend volgden en zei goedmoedig:

— Dat is een wending van honderdtachtig graden! . . . Wat zal ik nu van mijn vrouw op mijn kop krijgen! Zij heeft de kippen en de keukenuitzet al verkocht.

Allen schoten in een lach. Filimonof ging in gedachten verdiept en ernstig heen.

Er werd interlocaal opgebeld. Batmanof ging naar de telefoon. Afgaande op zijn antwoorden, zei Zalkind:

— Ze bellen uit Roebeziank. Of het is iemand van het

districtscomité van de partij, óf het is de gevolmachtigde van het Staatscomité voor Defensie.

Batmanof moest in de hoorn schreeuwen. Dat kostte hem inspanning, in de hoge tonen sloeg zijn stem over.

— Hij heeft bij de verkiezingen voor de Hoge Sowjet van de republiek de kiezers vaak moeten toespreken, — zei Zalkind.

— Hij heeft op stadspaleizen gesproken, ook op de herstelwerkplaatsen van wagons, tijdens de aanleg van bruggen en op visserijcoöperaties. Het vroom dat het kraakte, zo heeft de directeur zijn stem kapot gemaakt.

— Waarom zou u hierheen komen? Ik speel het alleen wel klaar! — schreeuwde Batmanof. — Ik heb nu bijna met alle mensen kennis gemaakt. Hoe eerder hij vertrekt, hoe beter. Ik zeg: hij kan het beste zo gauw mogelijk vertrekken. Hij hindert mij, ik kan met hem toch geen herrie gaan maken over onbenulligheden! Hij wacht op instructies uit Moskou. Hij wacht op instructies, zeg ik, waar hij heen moet. Zijn er instructies? Dan verzoek ik u die hem te telegraferen.

Het telefoongesprek duurde lang. Rood van inspanning door het harde praten vertelde Batmanof over de verzendingen van materiaal en leeftocht naar de posten van het traject. Onder-tussen tikte hij ongeduldig met zijn trouwring op de glasplaat op zijn bureau.

Kofsjof, die hem kritisch gadesloeg, had reeds lang deze ring opgemerkt.

— Vindt u dit verouderde symbool van het huwelijk bij de communist Batmanof niet vreemd? — vroeg hij aan Zalkind.

— De directeur is toch zeker niet in de kerk getrouwd?

— Bij hem heeft die ring niets te maken met een kerkelijke ceremonie. Hij heeft vaak gescheiden van zijn vrouw moeten leven, dikwijls afscheid van haar moeten nemen en op een goede dag hebben zij afgesproken een ring te dragen. Batmanof zegt schertsend, dat dit helpt aan elkaar te denken. Hij maakt er grapjes over, maar doet hem niet af.

— Zijn gezin was aan de Krym, geloof ik, — herinnerde Alexej zich. — En waar zijn ze nu? De Krym is afgesneden. . . .

— Van Anna Iwanowna zijn er volstrekt geen berichten. Batmanof kan op geen enkele wijze te weten komen, of zij vertrokken of gebleven zijn. Zijn hoop is gevestigd op het feit, dat Anna Iwanowna een energieke vrouw is, die wel een uitweg zal hebben gevonden.

Alexej keek met onwillekeurige sympathie naar Batmanof.

— Wat vindt u van Filimonof? — vroeg Zalkind.

— Die zal dadelijk de goede man op de goede plaats blijken te zijn en niemand zal hem ooit horen klagen, — antwoordde

Kofsjof overtuigend. — Er zijn er hier echter maar weinig zo. Het zijn grotendeels stijfkoppen zoals Groebiski of Liebermann. Batmanof doet vergeefse moeite met hen. — Met een sombere, uitdrukking in zijn ogen, schertste Alexej: We zouden ze met één touw aan elkaar moeten binden, — en dan de Adoen in ermee! Dan zijn er maar wat minder mensen, er staat tegenover, dat de lucht gezuiverd wordt.

— In de Adoen verdrinken? — vroeg Zalkind. — Dat is nog al overdreven.

— In oorlogstijd komen de ware betrekkingen tussen de mensen bloot. Op het ogenblik verschijnt de mens, nu het uiterste van hem gevraagd wordt, in zijn ware gedaante, — zei Alexej. — Men moet de mensen nu hardhandiger aanpakken. Ik geef toe, dat ik niet alles hier verheugend vind. Er zijn kleinzielige mensen. Zij hebben een kwart eeuw in een socialistisch land geleefd, maar ze hebben er niet veel van overgenomen. Ik zie in Liebermann geen enkel socialistisch trekje. Of Topolef. Ik was blij, toen ik hoorde, dat hij hier werkte. Een groot ingenieur, op de academie werd hij ons als voorbeeld aangehaald. En in werkelijkheid — wat zie ik? — : gewoon een saboteur. Vergeefs heeft de oude man zoveel jaar in ons midden geleefd.

Zalkind verwonderde zich over de woorden van de ingenieur. Hij luisterde niet meer naar Batmanofs telefoongesprek en keek aandachtig naar Alexej.

— Alles is op een hoop geworpen, zonder onderscheid. We moeten nu sorteren. — Zalkind inhaleerde diep en blies een rookwolk uit. — De mensen geven zich nu meer bloot, dat is waar. Er wordt, laten we zeggen, een stad geëvacueerd. Een of andere communist en chef, of liever: iemand die gehouden werd voor een communist en een chef, laadt zijn personenauto vol met allerlei pietepouterige bezittingen en vlucht als eerste uit de stad, terwijl er vrouwen en kinderen in het bombardement zijn achtergebleven. Zo iemand is geen communist en geen chef, hij is erger dan de vijand. Het is hem gelukt zich aan te passen, vijftig jaar lang heeft hij zijn gemene innerlijk verborgen gehouden en hij heeft het pas op het critieke moment onthuld, toen hij bang werd voor zijn eigen huid. Zulke lui komen als drek aan de oppervlakte. Hier valt niet lang te redeneren. Op hen kan men Dante's woorden toepassen: „Zij zijn geen woorden waard, aanschouw hen, spuw en ga voorbij.” Ik teken aan, dat het woord „spuw” door mij ter versterking is ingelast. . . . Bij ons hier zijn er ook mensen geweest, onder wie chefs en communisten, die, toen zij moeilijkheden voorzagen, voorraden voor een jaar of langer gingen hamsteren. Onze visie

op hen is ook bepaald. Er kunnen echter omstandigheden en daden van andere aard zijn. Die zijn veel ingewikkelder. Liebermann, Topolef en andere mensen van het kantoor ken ik haast niet. Niettemin voel ik, dat uw mening over hen onrechtvaardig is en in de toekomst anders zal worden, wanneer ons collectief sterker wordt en allen op de juiste plaats komen. Soms beoordelen wij de mensen naar toevallige détails of op grond van een zekere stemming.

Zalkind nam een paar maal achtereen een trek aan zijn sigaret. Hij rookte gretig en veel. Alexej verdreef de rook met zijn hand.

— Uw woorden zijn tegen u zelf gericht. Merkt u dat niet? — ging de partij-organisator voort. — Zegt u eens, zonder u beleedigd te voelen: kan men over uw gedrag op het bouwobject dan geen negatieve mening vormen? U bent toch een communist en bekleedt geen geringe functie.

Kofsjof boog het hoofd en mompelde dof:

— U zult mij bij iedere voorkomende gelegenheid mijn verzoekschrift naar het hoofd slingeren. Is het dan zo moeilijk om mijn verzoek goed te begrijpen?

— Wij hebben u goed begrepen, Beridze en ik in elk geval. En Batmanof stellig ook. Ik ben niet van plan u iets naar het hoofd te slingeren, ik heb eenvoudig uw eigen voorbeeld aangevoerd om u beter te overtuigen. Het gaat niet aan iemand overijld te beoordelen, zonder hem terdege te kennen. U bent om zo te zien een goede jonge man, die van aanpakken weet. En toch is er beslist wel een ander jongmens te vinden, die niets van u moet hebben. Hij vormt zich een vals beeld over u en zal u op de meest resolute wijze uitschelden. Niet iedereen heeft het recht over anderen te oordelen.

— En heb ik dat recht niet? — hief Kofsjof zijn hoofd op.

Zalkind dreigde hem met zijn wijsvinger.

— U moet de zaak niet verwarren. Ik zal u één ding zeggen: u had het over een streng optreden tegen de mensen. Wij hebben het recht tegen u strenger op te treden dan bijvoorbeeld tegen Topolef of Liebermann. Waar of niet?

— Inderdaad, — beaamde Kofsjof.

— Ja, de mens is een ingewikkelde constructie! — Zalkind zei dit zonder enige droefenis, integendeel, met voldoening. — Ik ben kwaad op mijzelf, omdat ik vroeger die ingewikkeldheid heb onderschat. Ik geef eerlijk toe, dat ik sommige mensen heb gekend uit enquêtes, op grond van redevoeringen op conferenties of haastige ontmoetingen op de fabrieksafdeling, op kantoor of op het bouwterrein. Vluchtige indrukken schenen voldoende voor een vastberaden en volkomen bepaald oordeel:

een goed man, eerlijk, betrouwbaar, verantwoordelijk, of daarentegen slecht, oneerlijk, onverantwoordelijk. Het is niet zo gemakkelijk in de ziel van een mens door te dringen. Je komt er niet aan toe en later betreur je alleen dat er zoveel tijd is heengegaan met allerlei vergaderingen en luidruchtige massabijeenkomsten.

Buiten onder het raam ronkte een auto. Het geluid hinderde Batmanof, hij keek geërgerd naar de ramen en schreeuwde hees elke zin twee- of driemaal in de hoorn.

— Het is iedereen duidelijk, dat aan het overgrote deel der mensen, die in ons land leven, deze kwarteeuw niet zo maar voorbijgegaan is, — ging Zalkind zacht verder, terwijl hij zich naar Kofsjof overboog om Batmanof niet te storen. — Ongetwijfeld is de geestelijke kern van het volk enorm verrijkt. Dat kun je zien aan de wijze, waarop elke willekeurige burger tegenover de oorlog staat. Iedereen haast zich naar het front! En zelfs wanneer iemand ongelijk heeft, bedoelt hij het toch goed. Al ziet hij zijn ongelijk niet in, hij wil zijn vaderland dienen, en niet zijn eigen heil zoeken. Het is belachelijk, Sowjetistische wereld, nietwaar?

— Zeker, — bevestigde Kofsjof.

— Je moet dus geen grote ogen opzetten, wanneer je tekortkomingen in de mensen ziet. Zelfs onze beste mannen zijn immers verre van volmaakt. De moedervlekken van het kapitalisme krijg je er met water niet af. Wij hebben geleerd, dat de mensen zich onder het communisme uiteindelijk bevrijden van de last van het verleden. U hebt een nieuwe methode ontdekt: de moedervlekken in de Adoen verdrinken. Het is een versnelde methode, maar kennelijk geen geschikte. Met de moedervlekken kunnen ook de mensen verdrinken.

Zalkind lachte, terwijl hij zijn hand voor de mond hield.

Batmanof, die eindelijk de hoorn op de haak had gelegd, veegde zijn gezicht met zijn zakdoek af. Hij vroeg nieuwsgierig:

— Wat zitten jullie daar te fluisteren en te grinniken?

— Wij hadden het over Filimonof en over het volk hier in het algemeen, — zei Zalkind.

— Ja, er zijn hier veel waardevolle mensen, er komt een goed collectief, — zei de directeur met overtuiging.

Zalkind keek zwijgend naar Alexej.

— Het volgende onderhoud is met Rogof, — zei Batmanof, terwijl hij een blik sloeg op de voor hem liggende lijst. — Hij heeft mij al lang geleden opgebeld en geëist, dat ik hem onmiddellijk van het bouwbedrijf zou ontslaan. Hij gebruikte het woord „eisen” door de telefoon.

Rogof, de chef van de administratieve en economische afdeling van het bedrijf, viel bij zijn bezoek aan Batmanof dadelijk tegen hem uit:

— Waarom hebt u verboden mij de documenten van mijn ontslag uit te reiken? Directeur Sidorenko heeft mij ontslagen. Hoe lang word ik nog gekweld? — Hij sprak met een luide, ietwat hese stem, hij schreeuwde haast. — Begrijpt u dan toch, dat het mij tegenstaat mij bezig te houden met herstelwerkzaamheden aan woningen, brandhout, werksters en schrijfmachines. U moet invaliden aanstellen voor zulk werk! Sedert de eerste dagen van de oorlog verzoek ik, eis ik, dat ik aan het Commissariaat van Oorlog ter beschikking gesteld word. Ik wil naar het front, ik zal vechten, dan voel ik mij een man. Het is toch verdorie schandelijk je hier maar dik te eten en kalme ambtelijke plichten te vervullen. Ik heb een uitstekende gezondheid, ik kan frontcommandant zijn. Ik verzoek u mij geen hindernissen in de weg te leggen, als dit van u afhangt.

Rogof flapte dit alles er in één adem uit. Batmanof sloeg, terwijl hij naar hem luisterde, nu eens hem, dan Kofsjoef gade. Op Alexej maakte Rogof een diepe indruk, er kwam een kleur op de bleke wangen van de ingenieur; zijn lippen bewogen. Wasili Maximowitsj dacht van hem: „Een doorzichtige knaap, hij laat dwars door zich heen kijken.”

Rogof viel bij Batmanof in de smaak. In gedachten bepaalde de directeur reeds zijn bestemming: „Zo'n kerel kan bergen verzetten. Hem moet ik het moeilijkste stuk van het traject toevertrouwen en zelfstandigheid geven. Sidorenko heeft een fout begaan door hem op kantoor te plaatsen. Op de administratie is hij als een olifant in een porceleinwinkel.” Uit Zalkind's blik begreep Batmanof, dat deze van dezelfde mening was.

— Bent u klaar? — vroeg Wasili Maximowitsj, toen Rogof midden in een zin zweeg. — Nu zal ik eens wat zeggen. Het hangt inderdaad van mij af, u al dan niet te ontslaan. Ik laat u niet gaan.

— Waarom niet? — vroeg Rogof geprikkeld.

Het viel deze breedgeschouderde, als van ijzer gemaakte man moeilijk zijn kracht te bedwingen. Door een heftige beweging van zijn arm spande zijn tuniek, dat als het ware op zijn lichaam geplakt zat, zo dat het scheurde.

— Omdat wij u hier niet kunnen missen.

— U neemt snel uw beslissingen! U kunt toch niet alles overzien uit uw. . . . — hij brak de zin af en maakte een gebaar met de hand.

— Klokketoren? — voltooide Batmanof zijn zin. — Ja, ik kan

ver zien van mijn klokketoren uit. Ik heb de opdracht gekregen de mensen op het bedrijf in te delen. En uit wat voor een klokketoren kijkt u? Wie heeft u het recht gegeven in oorlogstijd u zelf in te delen?

— Ik mag toch zeker wel mijn eigen bestemming bepalen? — riep Rogof uit. — Ik wil niets wat in strijd is met de wet, ik wil mijn vaderland in benarde uren helpen!

— Het vaderland heeft andere hulp nodig dan welke u aanbiedt. Op het ogenblik is orde en een stalen organisatie in het achterland belangrijk voor ons. Als ieder op zijn eigen houtje te werk gaat, zijn wij verloren. Denkt u, dat ik het vaderland in zijn benarde uren niet helpen wil? Dat ik het niet vreselijk vond hierheen te gaan, in tegenovergestelde richting van het front? Of beschouwt u uzelf als de enige fatsoenlijke man in het achterland?

— Ik kan in het achterland niet werken, ik zit hier alleen maar te kniezen! Ik moet met eigen handen slaags raken met de fascistten. Ik sta er op, dat u mij ontslaat!

— Ik doe het niet. En ik geef u de raad niet voet bij stuk te houden. Ik kan u het moeilijkste en belangrijkste gedeelte van het traject beloven. U zult het zwaar, heel zwaar krijgen. Niet gemakkelijker dan onze kameraden in de strijd het hebben. En u zult al uw kracht nodig hebben voor het werk, ja, u zult zelfs kracht te kort komen. Ik doe u nog een belofte: indien er hier, in het Verre Oosten, oorlog uitbreekt, dan mag u de eerste dag de beste in het leger gaan.

— U handelt verkeerd! — sribbelde Rogof tegen.

Batmanof fronste geëgerd zijn wenkbrauwen:

— Alleen omdat dit onze eerste ontmoeting is, sta ik u toe op zulk een nonchalante, onvormelijke wijze tegen mij te spreken. Denkt u er voortaan aan: minder uitroeptekens.

De directeur ijsbeerde over de looper:

— Laten wij eens veronderstellen, dat kameraad Stalin u zou zeggen: „Wij hebben de olieleiding nodig, zorg, dat zij zo spoedig mogelijk klaar is.” Zou u hem dan ook toeroepen: „Verkeerd”?

Rogof antwoordde niet, maar zijn gezicht had een beduusde uitdrukking. Kofsjof, opgewonden, alsof niet Rogof, maar hijzelf dit debat voerde, richtte zijn ogen naar de directeur en het bloed stroomde naar zijn gezicht: Wasili Maximowitsj keek niet Rogof, maar hem, Alexej, strak aan.

Tijdens de felle uitvallen van Rogof en de nuchtere antwoorden van Batmanof kon Alexej zich nauwelijks bedwingen, voor Rogof, en trouwens ook voor zichzelf, in de bres te springen. Hij was ervan overtuigd, dat de directeur zich niet zou kunnen verzetten tegen de edele drang van iemand, die de gevaren

tegemoet wil treden. Er brandde reeds een vurige rede op zijn tong. Maar zij kwam niet over zijn lippen. Zij smolt weg onder Batmanofs blik, die doordrong tot het diepst van de ziel.

— Kameraad Stalin kan niet iedereen persoonlijk zijn plaats in de strijd aanwijzen, — vervolgde Wasili Maximowitsj, terwijl hij nu Rogof, dan weer Kofsjoj aankeek. — Hij heeft millioenen soldaten. Hij beschikt over hen langs allerlei organisaties, via ons, de leiders van afzonderlijke onderdelen. Hij heeft de order tot mijn aanstelling ondertekend en mij daarmee het recht gegeven over u te beschikken.

Buiten begon de sirene te loeien. Rogof werd onrustig.

— Ik moet er gauw vandoor, er is luchtalarm. Geeft u mij alstublieft zulk werk, kameraad directeur, dat mijn lichaam er pijn van doet! Ik haal allerlei muizenissen in mijn hoofd, ik kan geen bevrediging vinden. Ik voel mij een schurk zonder werkelijke arbeid.

Bij wijze van instemming knikte Wasili Maximowitsj met het hoofd en Rogof snelde heen. De directeur keek uit het raam: de mensen op straat snelden in alle richtingen, op de binnenplaats naast het kantoor werd het commando van de luchtwacht opgesteld, aan de kant trok een meisje haastig en met moeite een groene, waterdichte overall aan. Er vlogen drie vliegtuigen laag over het berkenbos voorbij.

— En wat moeten wij doen met deze vurige jongeman? — wendde Batmanof zich tot Zalkind. — Zullen we hem maar ontslaan om hem niet te laten morren?

Hij keek Kofsjoj niet aan. Alexej trad zelf op hem toe:

— Ik verzoek u mij mijn verzoekschrift terug te geven.

— Dat is zakelijk gezegd, zoals het behoort! — zei Zalkind goedkeurend. — Ik zal hem niet meer als vijand, maar als vriend moeten beschouwen.

Batmanof nam Alexej's rapport van de tafel op, bekeek het en legde het lachend in de safe:

— Ik ben erg wraakzuchtig, moet u weten. Ik geef het verzoekschrift niet terug. Ik heb de gewoonte interessante papieren te verzamelen. Het rapport komt bij deze collectie. Ik zal het moment uitkiezen, waarop het de schrijver erg ongelegen komt zijn kunstwerk te erkennen, dan zal ik het er uit halen en teruggeven.

Na Alexej heengezonden te hebben, spraken Batmanof en Zalkind over hem, over Rogof en over de anderen, die zij deze dagen hadden leren kennen.

— Zij willen naar het front, je kunt hen nauwelijks tegenhouden, — begon Batmanof peinzend. — De oorlog zal hun opvoeding snel voltooien. Op het ogenblik is het begrip van de

strijd voor het vaderland en het communisme concreter dan ooit voor hen geworden. De jongens hebben begrepen, wat het waard is, het zonnige leven in het Sowjet-land, zij hebben het begrepen, nu de Duitse fascistten het bedreigen. Zij hebben maar één zorg: niet afzijdig te blijven! Ik kijk naar Rogof, naar Kofsjof — je moet hun de mantel uitvegen en hen op hun nummer zetten, terwijl je hun de hand zou willen drukken en hen zegenen: „Gaaf naar het front en geeft de nazi's op hun kop!” Het Sowjet-regime heeft edele mensen grootgebracht, Michail Borisowitsj, daar neem ik mijn hoed voor af!

Zij stonden bij de landkaart. De zwarte vlaggetjes, die de positie der vijandelijke legers aangaven, waren tot vlak bij Moskou opgedrongen.

— Je moet het vlaggetje verplaatsen, Wasili Maximowitsj. Orjol* is gisteren gevallen. . . .

Beiden zwegen, niet in staat hun blik af te wenden van de kaart, van dit abstracte beeld der ellende, welke over het land gekomen was.

* In Nederland bekend als Orel.

VIJFDE HOOFDSTUK

De erfenis is aanvaard

Groebiski en Topolef waren aan de beurt. Batmanof wijdde hun een hele avond. Het verslag van de gewezen hoofdingenieur duurde drie uur. Hij zat met rechte rug, bewoog zich haast niet en sprak met gelijkmatige stem, terwijl hij met zijn tong over zijn droge, dunne lippen gleed.

Batmanof luisterde in zijn lievelingshouding, met de hand onder het hoofd, intensief en zonder in de rede te vallen. Zijn sigaret was uitgegaan, hij stak haar aan. De grijze, opmerkelijke ogen van de directeur volgden de spreker voortdurend: zijn op en neer dansende Adamsappel, de uitdrukking van zijn smalle gezicht met de spitse vogelneus.

Topolef, een rijzige en knokige oude man met een groenig-grijze snor, bracht de hele avond geen woord uit. Zijn grote gezwollen oogleden hingen laag over zijn strenge, kleurloze ogen. Het was of hij zat te soezen. Af en toe kwam er leven in de oude man: dan haalde hij een rode zakdoek uit zijn zak en snoot met veel misbaar zijn neus, nam vervolgens uit een zilveren tabaksdoos een grote snuif tabak en snoof deze luidruchtig door zijn wijde neusgaten naar binnen.

Wasili Maximowitsj sloeg deze procedure van terzijde vol belangstelling gade.

Groebiski was moe geworden en had nog maar nauwelijks de macht over zijn tong, maar Batmanof onderbrak hem niet. Eindelijk was de ingenieur uitgesproken. In enkele woorden vatte de directeur van het bouwobject het lange betoog samen:

— Volgens u is dus in de eerste plaats de nieuwe termijn voor de voltooiing van het aanlegwerk onuitvoerbaar; ten tweede blijkt het reeds aanvaarde project van de olieleiding het beste van alle ontwerpen te zijn, daar andere varianten in de loop van het onderzoek afgefallen zijn. Komt uw betoog hierop neer?

— Inderdaad, — bevestigde Groebksi. — Ik acht het mijn plicht, nogmaals. . . .

Voor het eerst viel Batmanof hem in de rede:

— Nogmaals is niet nodig. Ik heb uw waarschuwingen reeds gehoord en gelezen en heb u volkomen begrepen. En u, kameraad Topolef, hebt u mij niets te zeggen?

De oude man stond met gekromde schouders op:

— Pjotr Jefimowitsj Groebksi heeft u een uitvoerige en duidelijke uiteenzetting gegeven, verdere toelichting kan ik ook niet geven. Wij hebben samen het traject gezocht, samen aan het ontwerp gewerkt en ook samen het rapport geschreven. Hier valt niets aan toe te voegen.

Batmanof liet Beridze en Kofsjoj komen en verklaarde, terwijl hij zich tot allen tegelijk wendde:

— Wij hebben niet veel tijd om over de onuitvoerbaarheid van de bouwtermijn en dergelijke onderwerpen op het gebied der abstracte theorie te debatteren. De opgave is, de pijpleiding binnen de door de regering gestelde termijn aan te leggen. Voordat wij aan de praktische werkzaamheden kunnen beginnen, is het noodzakelijk een plan te maken van technische beslissingen, die in overeenstemming zijn met ons doel en er niet tegen indruisen. Daarom is het onvermijdelijk het bestaande ontwerp om te werken.

De ingenieurs stonden twee aan twee, Beridze en Kofsjoj, Groebksi en Topolef. De directeur stond tussen hen in. Hij hield zijn handen in zijn zakken en sprak zonder gebaren.

— Waarschijnlijk houdt het opmaken van het ontwerp verband met het proces van de aanleg en kan het niet beperkt worden door de termijn of wat voor harde voorwaarden ook. — Hoewel hij deze zin op ernstige toon uitsprak, klonk zij ironisch. — Daarom stel ik u geen termijnen en geen voorwaarden. Ik wil u slechts waarschuwen. Het is op het ogenblik de tijd van voorbereiding. En zolang ik mijn mensen uitkies, het materiaal naar de posten van het traject zend en de administratie hervorm, kunt u toekijken en wordt er niets van u gevraagd. Maar zodra het voorbereidingswerk klaar is, komt u aan het hoofd van het bedrijf te staan.

— Met andere woorden, tegen die tijd wordt er van ons een nieuw project geëist, — preciseerde Beridze.

— Zeer juist, — bevestigde Batmanof rustig.

Kofsjoj schoot in een lach. Batmanofs mondhoeken begonnen te trillen: Alexejs lach werkte aanstekelijk.

Het gezicht van Groebksi had een uitdrukking van twijfel en wrevel. Wasili Maximowitsj merkte dit op.

— Ik zie, dat u verbaasd bent: dat is geen wonder — een hele

avond zit je iemand het hoe en waarom van de zaak uit te leggen en hij snapt er niets van. Maar u begrijpt mij toch ook niet. Ik kan de regering niet in plaats van een pijpleiding nog een memorandum aanbieden.

Batmanof kwam vlak bij Groebski en Topolof staan.

— Ik mag er niet op rekenen, dat u zich dadelijk zult kunnen losmaken van de invloed van uw ontwerp. Het is niet gemakkelijk de macht der gewoonte te overwinnen. Het zwaarste werk en de verantwoordelijkheid voor de omwerking van het project komen, zoals u ziet, op de schouders van Beridze en Kofsjof te rusten. Van u wordt uw medewerking gevraagd, collegiale, loyale en oprechte medewerking. U bent op het ogenblik op de hoogte van de technische stand van zaken op het bouwobject, wij kunnen u niet uitschakelen. En ik verzoek u niet toe te geven aan valse en onwaardige stemmingen van kleinzielige gekwetstheid en gekrenkte eigenliefde. Morgen ondertekenen wij de acte van overdracht en morgen neemt iedereen zijn plaats in. Kameraad Groebski, u wordt benoemd tot mijn referent voor technische vraagstukken. Kameraad Topolef wordt overgeplaatst naar het bureau van de hoofd-ingenieur.

— Ik zal de zaak bij kameraad Sidorenko ophelderen. Hij heeft mij geen opdracht gegeven. Voor zover mij bekend is, had hij andere plannen, — zei Groebski.

Batmanof keek hem spottend aan.

— Natuurlijk heeft het zin de zaak op te helderen. Zorgt u er echter wel voor, dat hetgeen u hier van mij gehoord hebt, door die opheldering niet duister wordt. . . .

De bevoorraderschef Liebermann wekte Batmanof's bijzondere belangstelling. Deze kolossale, dikke en tegelijk lenige man was één van degenen, die bijna openlijk een vijandige houding aannamen tegenover de nieuwe leiders van het bouwbedrijf.

Hij vertelde overal, dat hij met de oude directeur zou vertrekken, maar dat hij intussen de nieuwelingen „het leven zuur zou maken”. En inderdaad voelden dezen, vooral Beridze en Kofsjof, in allerlei euvelen van het dagelijks leven bijna de hand van de bevoorraderschef. In de cantine bereidde men hun een middagmaal van enkel groente en grutten en diende het koud op. De nieuwe hoofd-ingenieur en zijn plaatsvervanger kregen niet genoeg te eten. Kofsjof was eens naar de markt gegaan, maar daar was, behalve aardappelen en grote gele komkommers, niets te koop. Een andere keer had hij toevallig voor veel geld een grote verse zalm op de kop getikt, en drie dagen lang versterkten de ingenieurs zich aan het ietwat droge vlees ervan,

dat de vrouw van Gretsjkin op verzoek van Alexej gebraden had.

De bevoorraderschef ging er bij iedereen prat op, dat hij de pas aangekomen ingenieurs dwong naar de markt te gaan. Beridze had hem eens een aanmerking gemaakt over de slechte maaltijden en de wantoestanden in de cantine. Het brede, sproetige gezicht van de bevoorraderschef had een uitdrukking van de grootste verbazing gekregen.

— Lieve hemel! Waar komt u vandaan? Het is oorlog, men kan nu toch niet zulke hoge eisen stellen! U bent hier niet in het „Moskwa”-hotel, maar in een negorij van de tajga!

Batmanof ontving Liebermann in tegenwoordigheid van de vroegere directeur van het bedrijf. De bevoorraderschef bleef bij de deur staan, vouwde zijn grote handen op zijn buik samen en keek de directeur met zijn loodgrijze oogjes aan.

— Ik heb de gewoonte de uitvoeringen van mijn principiële verordeningen persoonlijk te controleren, — zei Wasili Maximowitsj tot Liebermann. — En ik heb het volgende opgemerkt. Sinds mijn aankomst heb ik u vier belangrijke opdrachten gegeven. U hebt geen verslag uitgebracht van hetgeen door u gedaan is en u blijkt volstrekt geen moeite gedaan te hebben ze uit te voeren. Waarom niet?

— Neemt u mij niet kwalijk, kameraad Batmanof. ik kan u met mijn domme hoofd niet volgen: waar hebt u het eigenlijk over? Ik arme krijg op het ogenblik zoveel bevelen, er doen zich vanzelf zoveel problemen voor, dat het niet verwonderlijk is, indien ik iets verzuimd heb. Daar moet u mij geen verwijt van maken.

Hij richtte zijn loodgrijze oogjes naar boven en stond er als een sluwe en huichelachtige monnik bij. Batmanof sprak scherp accentuerend:

— Dat doe ik zeer zeker! Ik heb het alleen nog maar over principiële opdrachten, die betrekking hebben op bevoorrading van de posten langs het traject en op de overdracht. Ik heb de indruk, dat u mij bewust negeert.

Liebermann greep met een effectvol gebaar zijn hoofd:

— Lieve hemel! Dat ik u negeer? God bewaar mij!

— Stel u niet aan, Liebermann, laat God er buiten, u gelooft helemaal niet aan God. . . . U gedraagt u verkeerd. Met wie bent u van plan intrigues aan te knopen? Wilt u zich in kracht met mij meten? En dan laat ik nog buiten beschouwing, dat u mij en de hoofdingenieurs een vrij beestachtig bestaan hebt georganiseerd. Dat is een afzonderlijke kwestie en daar kom ik bij gelegenheid op terug.

Batmanof sprak rustig en met klem. Deze kalmte en de geac-

centueerde wijze van spreken maakten de bevoorraderschef verlegen; hij was gewend aan het luidruchtige, maar snel luwende gescheld van Sidorenko.

— Tot nog toe heeft Jakof Tarasowitsj de bevelen uitgedeeld, — mompelde de bevoorraderschef, zich beroepend op de gewezen directeur van het bouwobject, die zwijgend bij het raam stond. — Heb ik soms niet al uw orders uitgevoerd, Jakof Tarasowitsj?

— Ik bevestig, dat Liebermann een voorbeeldig, gedisciplineerd functionaris is, — zei Sidorenko, zonder zich om te draaien.

Batmanof schoot in een lach.

— Interessant! De toegewijde, gedisciplineerde bevoorraderschef voert mijn beschikkingen niet uit; hij acht ze niet verplichtend. Voor hem zijn slechts jouw beschikkingen verplichtend, Jakof Tarasowitsj. En hoe komt dat?

— Hoe dat komt? — wendde Sidorenko zich om.

— Het is niet moeilijk na te gaan: Liebermann draagt de zaken samen met jou over, maar hij neemt ze niet samen met mij op zich. Daarom heeft hij mij een verward beeld gegeven van de levensmiddelen- en materialenpositie, geeft mij geen overzicht van de voorraden op de posten van het traject, houdt de onafgewerkte toewijzingen in zijn map. Tot dusver weet ik niet precies, wat er op het traject is en wat niet. Liebermann maakt zich reisvaardig. En al is hij een slimmeling, hier heeft hij zich toch verrekend.

— Waarin? — vroeg Sidorenko vol belangstelling.

— Hij gaat niet met je mee, hij blijft op het bedrijf.

Liebermann knipperde met zijn rossige wimpers.

— Ik neem aan, dat ik een paar van mijn mensen mee mag nemen. Zij werken al lang met mij, zij zijn aan mij gewend. Zij zijn door mij opgevoed, — zei Sidorenko.

— Alle eerbied voor je opvoeding. — Batmanof boog spottend zijn hoofd. — Overigens is het de plicht van iedere chef kaders op te leiden. Ik heb echter geen andere keus. Waarom zou ik een voorbeeldige, gedisciplineerde, bekwame bevoorraderschef zoeken, nu ik Liebermann bij de hand heb?

— Ik verzoek u mij te ontslaan, — Liebermann legde zijn handen op zijn borst. — Ik ben zeer gehecht aan Jakof Tarasowitsj. Mijn methode van werken kan u wel niet aanstaan.

— U zult aan mij moeten wennen, dan zal uw methode mij wel aanstaan. Ik beloof u buitengewone zorg te zullen besteden aan uw methode, — zei Batmanof koel en ironisch.

Liebermann trad naar voren:

— Toch....

Batmanof hield hem met een handgebaar staande:

— U moet niet nodeloos tijd verspillen. U kunt gaan.

De nieuwe en de vroegere directeur stonden aan het raam. De eerste sneeuw kringelde neer. De Adoen was donker geworden en gezwollen. De wind drukte vuilgrauwe wolkenflarden naar het water. Een onversaagde kotter doorkliefde, nu eens opduikend en dan weer verdwijnend tussen de schuimende golven, snel het woelige en brede oppervlak van de rivier.

— Jij moet onmiddellijk vertrekken. Stel het niet langer uit, — begon Batmanof zacht. — Het best kunnen wij nog vandaag de acte tekenen.

— Jaag je me weg? Hinder ik?

— Ja, ik wil je weg hebben. Je hindert. Je hindert heel erg, Jakof Tarasowitsj, — gaf Wasili Maximowitsj toe.

Zij zwegen. Batmanof liep met afgemeten passen door het kantoor, achter hem verbreidde zich blauwe tabaksrook. Sidorenko keek van terzijde met antipathie naar hem.

— Wij kunnen het toch wel stellen zonder bedekte toespelingen en allerlei huichelachtige praat. Wij zijn zakelijke beleefdheid en een vals gevoel van eigenliefde maar achterwege laten. Het heeft geen nut opnieuw erover te beginnen, waarom ik hierheen gekomen ben en waarom jij moet vertrekken. Het was nu eenmaal niet aan ons daarover te beslissen. Jij moet ergens anders beginnen, ik moet hier de teugels in handen nemen.

Wasili Maximowitsj trad op Sidorenko toe. De wind deed de ruiten rinkelen. Dichte sneeuwvlokken en bruine bladeren dwarrelden achter het raam. De kale bergtoppen aan de overkant van de rivier verdwenen in een grauw waas, dat over het water daalde.

— Je ziet zelf: zolang jij hier bent, heb ik mijn handen niet vrij. Het collectief is geen hecht geheel. De mensen zwerven rond als in een bos. Ik ben onlangs het bureau eens rondgegaan: men zit op kisten en koffers, zij wachten op het vertreksignaal. Zij komen 's ochtends en in plaats van te werken hebben ze het er de hele dag over, wat voor leven hen in Karagand wacht. Zij twifelen er niet aan, of jij neemt hen mee daarheen. Maar er komt immers geen vertreksignaal... Waarom breng je de mensen het hoofd op hol? Kofsjof werd gisteren ongeduldig en zei: „De tijd verstrijkt. Blijft u ze nog lang gadeslaan?” Hij heeft gelijk: je kunt de tijd niet tegenhouden. Het is op het ogenblik ontoelaatbaar nodeloos tijd te verspillen. Jij vertrekt, al geloof je ook niet, dat ik inderdaad in één jaar de pijpleiding zal moeten aanleggen. Jij bent niet in het Westen geweest,

Jakof Tarasowitsj. en hier ruikt het voorlopig nog niet naar kruit. Onze olieleiding, die jij begonnen bent en ik zal voltooiën, is een zusje van de Kaukasische en is even noodzakelijk voor het land als projectielen en tanks.

— Je verwijt mij, dat ik denk, dat het vrede is, alsof ik zelf niet aan de oorlog wil deelnemen, — zei Sidorenko op oprecht gekwetste toon.

— Ik geloof je, dat je wilt. Maar jij hebt geen kermende vrouwen en dode kinderen op de weg gezien.

— En wat heb jij dan gezien? De oorlog is nog geen vier maanden aan de gang.

— Ik heb in het Zuiden een stad moeten evacuëren en de Duitsers lege ruïnes achterlaten. Niets is bitterder dan de mensen uit hun warme huizen te sturen. Of machines los te rukken van de plaats, waar zij zo vrolijk draaiden. Vier maanden is meer dan genoeg om je hart en je wil te stalen! Ik heb een spoorweg aan het front moeten aanleggen. Een kleinigheid, een kilometer of dertig. Wij hebben hem een paar maal aangelegd: steeds kwamen er Duitse bommenwerpers aanvliegen, ieder uur honderd, en dan begon alles van voren af aan.... Moeten wij de pijpleiding dan niet zo aanleggen, alsof de Duitse bommen vlak bij ons ontploffen?

Sidorenko liep naar de schrijftafel, waaraan hij sedert de komst van Batmanof niet meer gezeten had, opende met een sleutel de onderste lade en haalde er een oud boekje en een Mauser-pistool uit.

— Dit boekje wil ik je geven, — zei Sidorenko zacht, bijna geroerd. — Blader het in vrije ogenblikken door, je zult er een paar woorden over Sidorenko in vinden, zo'n nietsnut is het toch ook weer niet. Dit is als bewijs van vriendschap, die, als het even wil, toch kan voortduren.... Maar we moeten ons zelfs geen minuut aan onze gevoelens overgeven. Laten we een sigaret opsteken. — Zij staken er een op. — Ik wil je het volgende zeggen: doe alles wat nodig is. Neem de leiding in handen, schenk geen aandacht aan mij. Ik onderwerp mij in alles aan jou. Het is niet alles koekoek één zang tussen ons, ik bedoel natuurlijk niet uit nijd of vijandschap, maar louter uit menselijk gevoel. Wij zijn mensen, geen houten schaakstukken. En erger-nis, en ontgoochelingen, en medelijden met jezelf — dat alles leeft in je binnenste. Het is moeilijk alleen maar een zakelijk man te zijn.

Batmanof bladerde in het boekje; het was een schets over de mensen, die de Toerkestans-Siberische spoorweg hadden aangelegd; tranen van weemoed vulden zijn ogen.

— Onze eersteling. En de hydro-electrische centrale aan de

Dnjepr zullen wij opnieuw moeten bouwen, — zei Wasili Maximowitsj.

Jakof Tarasowitsj keek naar zijn handen, die het geschenk streelden, en zei plotseling op besliste toon:

— Laten wij nu dadelijk de overdracht in orde maken. Roep de afdelingschefs hier. Ik zal hun een paar koele afscheidswoordjes zeggen. Ik kan hen zelfs afsnauwen, dan gaan we maar als kwade vrienden uiteen. Het zal voor jou gemakkelijker zijn. — Sidorenko zuchtte en bekende: — Ik begrijp niet, hoe jij je hier uit zult draaien!

Wasili Maximowitsj beval zijn secretaresse de leidende functionarissen van het kantoor bijeen te roepen. De oude en de nieuwe directeur keken naar de mensen, die het vertrek inkwamen. Groebki kwam binnen, riep Jakof Tarasowitsj apart en begon hem iets in het oor te fluisteren. Sidorenko maakte geprikkeld een gebaar met zijn hand:

— Houd op.

Groebki ging opgewonden voort met zijn gefluister, terwijl hij met zijn gelige ogen schuins naar Batmanof loerde.

— Waarom val je mij daarmee lastig! — barstte Sidorenko los. — Hij is hier de baas, niet ik.

— De order is niet getekend. En iemand, die niet van de zaken op de hoogte is, mag geen beschikkingen uitvaardigen, hield Groebki vol.

— Ik zeg je nog eens: bij mij hoef je er niet mee aan te komen! — riep Sidorenko haast uit.

De volgende dag vertrok de gewezen directeur van het bouwobject. Hij en de samen met hem ontslagen functionarissen bezetten een hele wagon. Vrijwel het gehele kantoor bracht de reizigers weg. Vol zorg luisterden zij naar de raadgevingen, wensen en grappen der begeleiders. Batmanof, Zalkind en Beridze troffen Sidorenko in de laatste coupé aan. Hij begroette hen somber, de gehele tijd zweeg hij triest.

— Wees niet verdrietig, Jakof Tarasowitsj! Wanneer je op je nieuwe bestemming aankomt, krijg je dadelijk weer plezier in het leven, — troostte Zalkind hem.

Toen zij terugkeerden van het station, merkte Beridze op:

— Sidorenko doet denken aan een commandant, die de vlucht neemt en zijn troepen in omsingeling achterlaat. . . .

— Ja, je neemt me de woorden uit de mond, — viel Batmanof hem in de rede. — Laten wij geen lelijk woord meer over Sidorenko zeggen. Wij zijn de leiders van het bedrijf en wij mogen niet toegeven aan de goedkope verleiding, alles de oude directie in de schoenen te schuiven. Het is een moeilijke erfenis, zegt men, enzovoort, enzovoort. Wij zullen een eerlijke stelregel in-

voeren: ons op niemand te beroepen, alleen op onszelf. Niemand te beschuldigen, alleen onszelf. Wij zullen het zo beschouwen, dat wij, mislukkelingen, de zaak verprutst hebben.

— Een zeer juist standpunt! — zei Zalkind goedkeurend en hij keek met achting naar de met grote passen naast hem lopende directeur.

ZESDE HOOFDSTUK

Het is winter geworden

In de natuur was een botsing gaande tussen twee jaargetijden. De winter deed zijn intrede, de herfst bood weerstand. Eerst voerde de aanvallende partij verkenningen uit door nu en dan wat vorst, gure, doordringende winden en een sneeuwstorm te zenden. Struiken en loofbomen waren kaal, het gras was geheel verdord. De inhammen en zijarmen waren bedekt met een dunne en krakende ijslaag, langs de oevers van de Adoen ontstond ijs, dat door de druk van het water brak.

Plotseling begon de beslissende aanval van de winter. Het was of de hemel op de aarde was gestort. Hij was gehuld in een dichte, witte massa, waardoorheen men zelfs van dichtbij iemand niet kon onderscheiden. In een etmaal lag er een laag sneeuw van een meter dik op de rossige grond. Rondom was alles wit geworden; de bergtoppen waren ingesneeuwd, het armzalige gras en de boomstronken waren verscholen. De bomen stonden gebukt onder de sneeuw. De wegen waren verdwenen, men kon noch per trein, noch per auto, noch met paarden vooruit komen.

Zodra het ophield te sneeuwen, trok de bevolking van Nowinsk er op uit om de versperde wegen vrij te maken. Batmanof had reeds tevoren bevolen scheppen gereed te zetten en op het juiste moment het kantoorpersoneel te vervoeren om de spoorlijn, die naar de haven leidde en de wegen bij de nederzetting van het bouwbedrijf vrij te maken. De leiding van het werk had hij opgedragen aan Rogof, Beridze en Kofsjof.

Op deze dag was Wasili Maximowitsj, zoals gewoonlijk, heel vroeg opgestaan. Terwijl hij op de ochtendschemering wachtte, liep hij, huiverend van kou, door zijn grote woning. Batmanof had niets veranderd in deze gezinswoning, die hij van Sidorenko had geërfd. Alles beviel hem, de eet-, slaap-, studeer- en

kinderkamer; konden Anna Iwanowna en Kostja nu maar hier komen. Slechts twee olieverfschilderijen hadden hem niet bekoord. Het ene stelde een storm op zee voor en een schipbreuk, het andere een naakte vrouw, die uit het water kwam. Toen Wasili Maximowitsj voor het eerst het huis was binnengekomen, was hij bij de schilderijen blijven staan en had hardop zijn verwondering uitgedrukt over de wansmaak van de plaatselijke schilder en de vroegere heer des huizes.

— Die stakkers hebben waarschijnlijk noch de zee, noch schone vrouwen, noch een echt schilderij ooit gezien. Haal deze „scheppingen” maar weg, ze staan mij niet aan! — had hij de beheerder bevolen.

Wasili Maximowitsj leefde in zijn studeerkamer, wanneer hij van kantoor kwam om even uit te rusten. Terwijl hij door de donkere kamers liep, dacht hij er voor de zoveelste maal aan, dat men in het huis een grote familie of een aantal mensen zonder een gezin, zoals Beridze en Kofsjoj, zou dienen onder te brengen. Maar heel zijn binnenste verzette zich tegen deze gedachte. Door mensen in het huis op te nemen, liet hij als het ware elke hoop varen zijn eigen gezin te vinden. Of hij sliep of waakte, steeds vaker kwam hem het beeld van het laatste afscheid voor de geest: Anna en Kostja staan hand in hand op de weg en kijken hem na. Zij staat onbeweeglijk als versteend, met een zeer treurige uitdrukking op haar gezicht. Het jongetje roept iets en wuift . .

Batmanof streek met zijn hand over zijn ogen om dit beeld te verdrijven. In de stilte was een zachte vrouwenstem te horen, dat was de huishoudster Jewdokia, een zorgzame, kleine, niet meer jonge vrouw, die in de keuken een van haar eindeloze liederen zong.

— Hoe staat het leven vandaag, Jewdokia Semjonowna? — vroeg Wasili Maximowitsj, terwijl hij de keuken inliep.

— O, dat schikt best, — antwoordde zij glimlachend. — Ik heb de kachels goed opgestookt, over een uurtje zal het in uw woning warm zijn, al bent u er haast nooit. Het ontbijt is al klaar, u kunt dadelijk aan tafel gaan. .

Batmanof zat altijd met een boek aan tafel. Deze gewoonte uit zijn studententijd had Anna niet prettig gevonden. Nu legde hij het bandje „Jewgeni Onjegin” open naast zijn bord. Hij nam altijd zijn toevlucht tot de verzen van Poesjkin, wanneer hij zijn geestelijk evenwicht moest terugvinden.

Poesjkins genie dwong hem sterk mee te leven met het lot van mensen, die zo ver weg en die hem zo eindeloos vreemd waren. Zij wisten niet, hoe zij zich in het leven moesten plaatsen, hoe hun krachten en hun tijd te besteden. Er was niets dat

hen verbond en hun leven lag besloten in hun privé-kring. En die ontstellende leegte, bals, uitdagingen om te duelleren, liefdesverhoudingen!

Batmanof schudde het hoofd. Zij verspilden het leven, zij wisten niet, hoe kostbaar het was.

„Er zullen toch ook wel mensen zijn, — dacht hij, — die even geniaal onze dagen zullen beschrijven? Onze achterkleinkinderen zullen het communisme erven, dat door ons is opgebouwd en zij moeten ons leven begrijpen, dat vol is van voortdurende actie en verantwoordelijkheid tegenover de geschiedenis, dat onbaatzuchtig is, rijk in het grote, hoewel soms ook arm in kleine dingen.“

Het zachte gezoem van de telefoon bracht hem tot de werkelijkheid terug.

— Wasili Maximowitsj, ik heb mijn mensen naar de haven getransporteerd, ik ben met het sneeuwruimen bezig, — berichtte Rogof met zijn ietwat hese stem. — Ik wilde u vragen: moeten wij met het laden van de aken voortgaan of ophouden? Er drijven al dikke ijsschotsen. Naar men zegt, heeft de stads-sowjet verordend het vervoer over de rivier te staken.

— Luister naar niemand. Zolang de Adoen niet dicht ligt, zullen wij de aken laden en doen vertrekken. Een stuk of vier krijgen wij er nog wel naar de dichtstbijzijnde posten. Ik kom dadelijk naar je toe.

De blauwe nevel smolt langzaam weg. Toen Zalkind Batmanof kwam halen, was het reeds geheel licht geworden.

Michaïl Borisowitsj trof de directeur aan op het terras, dat met sneeuw was bedekt tot aan de gekleurde ruitjes, waarmee het terras was afgeschut. Rode, blauwe en gele strepen liepen over het gezicht, de leren jas en de witte vilten laarzen van Batmanof, die onbeweeglijk stond, met de handen diep in zijn zakken gestoken. Wasili Maximowitsj overdacht geconcentreerd zijn eerste bevel met betrekking tot het aanlegwerk.

— Daar wacht de koetsier met het paard, maar met de slede kom je er niet doorheen, — zei de partij-organisator, nadat zij elkaar begroet hadden.

— Wij zullen het proberen, — antwoordde Batmanof. — Wanneer wij blijven steken, gaan wij te voet verder.

Zij hadden nauwelijks een kilometer afgelegd, of zij moesten uit de slede stappen en door de hoge sneeuw waden. De mensen, die in een lange keten verspreid stonden, gaven als een zwarte, levende stippellijn de richting der wegen aan. Allen kwamen nieuwsgierig de directeur van het bedrijf en de partij-organisator tegemoet.

U had nog even moeten wachten, wij hebben de weg zo

klaar! — riep een bolronde man met een jak en een gewatteerde broek aan, hun toe.

Batmanof zag, dat het Gretsjkin was. Rondom hem waren de werkers van zijn afdeling energiek aan het scheppen, zilveren stof stooft de lucht in.

Een gedeelte van het zijspoor was reeds vrij gemaakt. In een groef, die men in de sneeuw had gemaakt, zagen zij Beridze. De hoofdingenieur stond met een rood hoofd bij de locomotief, die in afwachting van het vertrek pufte. Nauwelijks had men weer dertig of veertig meter weg vrijgemaakt, of de locomotief haalde, elke keer met een oorverdovend geraas, de mensen, die zich in de groeve vooruitwerkten, in.

Een kilometer verder werkte Kofsjof met zijn brigaden. Hij was op het opeengehoopte groepje kantoormensen toegetroten en had hen als schaakstukken aan weerszijden van de spoordijk opgesteld.

— Laten wij ruilen! U pakt de schep en ik zal het commando overnemen, — riep een rijzig meisje Alexej toe.

De ingenieur herkende in haar zijn buurmeisje van de barak.

— Accoord, — zei hij en strekte zijn armen uit naar haar schep.

— Nee, ik kan niet commanderen. Ik wou alleen maar, dat u aandacht aan mij schonk.

Alexej nam de schep en ging tegenover het meisje staan. Zij wierpen al pratend de lichte droge sneeuw aan de kanten.

— U vat nog kou: je moet met de Siberische koude niet de spot drijven.

Onder haar openhangende jak was een dun shirt zichtbaar. Haar prachtige krullen kwamen onder haar baret tevoorschijn en waren met ijzel bedekt.

— Ik ben warmbloedig, kijk maar! — Zij bezinde zich en zei lachend: — Nee, zo bedoel ik het niet! Ik ben niet bang voor vorst, want ik ben hier in de tajga geboren en getogen.

Zij strooide quasi onopzettelijk sneeuw over hem uit en keek nieuwsgierig, hoe hij daarop zou reageren. De ingenieur schudde zich zelfs niet af, maar ging op de meest serieuze wijze voort met scheppen.

— Zo mag u niet zijn, — zei zij verwijtend.

— Hoe?

— Alleen maar een chef, die opgaat in zijn werk. U doet u voor als een man van vijftig en het lukt u nog ook.

— Hoe moet ik het dan aanleggen om wat jonger te worden?

— Belangstelling tonen voor de mensen om u heen.

— Voor allemaal? Dat doe ik immers, ik heb al kennis gemaakt met alle mensen van het kantoor.

— Dat is een officiële belangstelling, die voor iedereen gelijk is. Dat bedoel ik niet.

— Ik begrijp u niet helemaal.

— Wel, het zou u kunnen interesseren te weten, hoe ik heet.

— Stel u voor, dat heeft mij ook geïnteresseerd. Zjenja heet u, Zjenja Kozlowa. Gretsjkin heeft mij ook uw karakteristiek gegeven: een goed calculator. En ik ben nog een en ander over u te weten gekomen.

— Ik vermoed, dat Lizotsjka zich erover heeft beklagd, dat ik haar man wil aftroggelen.

— Zij zegt geen woord te veel.

— Nou nog mooier! Het is waar, dat er nu minder cavaliers zijn, maar Gretsjkin kun je toch niet als zodanig beschouwen.

— Bent u bang voor Lizotsjka?

— Ik ben minder bang dan hijzelf. U ziet, waarheen hij mij helemaal gestuurd heeft om sneeuw te ruimen! Want als Lizotsjka er achter zou komen, dat wij in elkaars buurt zouden hebben sneeuw geruimd, dan zou er wat voor hem zwaaien. Durft u het aan vriendschap te sluiten met een goed calculator?

— vroeg zij na een korte pauze.

— Wat verstaat u onder „vriendschap sluiten”? — glimlachte Alexej.

— De calculator niet ontlopen, bij een ontmoeting niet doen of u haar niet ziet, met de calculator gaan skiën, de calculator eens per maand uitnodigen mee naar de stad te gaan, naar een theater of een bioscoop.

— Is dat alles?

— Ja. Wat wilt u dan nog meer?

Zij lachten beiden. Dichtbij passeerden Batmanof en Zalkind. Alexej merkte hen niet op. Zij sloegen hem een ogenblik van terzijde gade.

— Zie je, de jongeman heeft zich aangepast, hij lijkt zelfs vrolijker geworden, — merkte Batmanof op.

— Hij heeft zijn evenwicht gevonden. Nu kun je op zijn schouders stapelen zoveel als je maar wilt, hij zal onder geen last bezwijken, — bevestigde Zalkind.

De partij-organisator vergiste zich niet. Kofsjof had inderdaad een betrekkelijke geestelijke rust gevonden, voor zover dat mogelijk was bij de voortdurende angst om het lot van Moskou. „Jouw legerafdeling verdedigt de hoofdstad hier. Gehoorzaam het bevel: geen stap terug!” Deze formulering was van Zalkind afkomstig, en Alexej moest haar wel aanvaarden.

Bij dit alles speelden de brieven, die Kofsjof eindelijk van zijn ouders en zijn schoonmoeder had ontvangen, een grote rol. Zijn vader schreef over zijn kameraden, waar zij vochten of

werkten, dat hijzelf 's nachts op wacht stond op het dak van het huis, dat moeder drie keer in een etmaal met een gasmasker de wacht ging houden op de binnenplaats. De oude man weigerde resoluut naar Nowinsk te komen. Uit de korte brieven van Alexej maakte hij op, dat zijn zoon niet tevreden was, en hij zette hem kwaad op zijn nummer: „Waarom maak je aldoor zo'n drukte? Ik begrijp zelfs met mijn oude hoofd, dat jullie olieleiding soldatenwerk en strijd is.”

Zijn schoonmoeder deelde kort mee, dat zij uit de derde hand gehoord had, dat Zina het goed maakte en haar kameraden zich vol waardering over haar uitlieten als over een standvastig en dapper soldaat. . . .

Batmanof en Zalkind hadden de steile oever bereikt, de haven was beneden. Zij moesten in zittende houding afdalen. Zalkind gaf het voorbeeld. Terwijl hij een witte wolk deed opstuiven, maakte hij een gleuf in de sneeuw. Batmanof volgde hem.

De Adoen verzette zich nog steeds tegen de macht, die hem aan banden poogde te leggen. Eindeloos, zwart als ware het van toorn, sleepte hij in zijn stroming de brei van ijs voort, en schuurde het langs de oevers en de ankerplaatsen. Boven de rivier hing een niet verstommend, dof geraas, alsof honderden geweldige molens het ijs in hun trommels fijnmaalden.

In de haven lagen twee vrachtschuiten. Op de ene werden levensmiddelen geladen: zakken meel en grutten, vaten met plantenolie en vis, op de andere paarden, instrumenten en technische materialen. Ongeveer honderd arbeiders waren bezig sneeuw te ruimen bij de pakhuizen en op terreinen.

Op de loopplank stond Rogof te twisten met de kapitein van de sleepboot. Deze weigerde de schuit, die bijna volgeladen was, op sleeptouw te nemen.

— Ben je dan blind? De Adoen kan ieder ogenblik dichtvriezen en dan ben ik verloren, — viel de kapitein kwaad uit.

— Je haalt het makkelijk, Polisjtsjoek, wees geen lafaard, — drong Rogof aan.

— Durft hij niet? — vroeg Batmanof, die bij hen was komen staan. — Het is een dringende zaak, kameraad. Als we de schuit niet onmiddellijk laten vertrekken, zullen we ons later in het zweet werken.

— Wees maar gerust, hij gaat wel, — zei Rogof.

De roodwangige Polisjtsjoek keek Batmanof aan en waggelde zwiingend naar de sleepboot. Rogof bracht Zalkind en Wasili Maximowitsj naar het verschepingskantoor — zo heette het huisje, dat vlak aan het water stond. In het nauwe kamertje was het heet door de roodgloeiende kachel.

Ze hadden zich nog niet verwarmd en nauwelijks was Rogof begonnen te vertellen, wat hij de afgelopen vierentwintig uur in de drie afgezonden schuiten had geladen, of er stormde een man het huisje binnen en begon dadelijk de kleren van zijn lichaam te rukken. Zijn jak, broek, vilten laarzen, zelfs zijn pet waren stijf bevroren in een korst van ijs. Hij was helemaal blauw, beefde en klappertandde.

— De schuit „Tajfoen” is op een zandbank gelopen, — bracht hij woord voor woord uit. — Ze hebben hulp nodig. . lasapparaten. . ammonaal. . gereedschap. . Er zijn veel mensen aan boord. . honderd man. . Zij zijn in paniek. . Mijn bootje is gekanteld. . ik ben komen zwemmen.

Rogof keek Batmanof aan en stormde het verschepingskantoor uit. Toen Wasili Maximowitsj bij de aanlegsteigers was gekomen, zag hij de brede rug van Rogof in zijn blauwe linnen matrozenjas op de sleepboot, die reeds van wal was gestoken.

Op de aak werd Batmanof omringd door de laders en de bemanning van de sleepboot.

— Zullen we maar weer gaan lossen, directeur? — vroeg de brigadier van de laders.

— U hebt ons voor niets gedwongen te slepen. Verstandige mensen houden zich in deze tijd met de revisie van de vloot bezig en jagen geen sleepboot het ijs in.

Batmanof herkende in de spreker de roodwangige Polisjtsjoek, met wie Rogof zojuist had geredetwist.

— Er hoeft niets gelost te worden en wij hebben niet voor niets gedwongen te slepen, — antwoordde Batmanof hun.

— Er gaat nu een aak op de zandbank verloren, er zijn mensen en goederen van grote waarde aan boord. Wie moet daar de verantwoording voor dragen? — vroeg Polisjtsjoek.

— Wij zullen het schip vlot krijgen, daar hoef je je niet ongerust over te maken, ik heb er Rogof heengezonden, die speelt alles klaar.

De directeur keek naar de verkleumde, trieste mannen om zich heen.

— Ik sta jullie niet toe paniek te zaaien! — riep hij uit.

— Jullie zijn toch geen kleine kinderen? Je komt tranen te kort om bij elke stap klaagliederen te zingen. Maken jullie je klaar voor vertrek! — wendde hij zich tot Polisjtsjoek.

— U hebt niet het recht ons te dwingen. Er is een verbod van het stedelijk uitvoerend comité, — wierp de kapitein nors tegen.

— Dat heb ik wel, jongeman. Jij hoeft mijn rechten niet te controleren, daar heb jij niets over te zeggen. Op het ogenblik zal ik je niet eens dwingen, je zult het zelf wel begrijpen. — Batmanof kneep zijn verkleumde vingers in de leren hand-

schoenen dicht en open. — Wij hebben veel mensen op de posten langs het traject, wanneer de Adoen dichtvriest, zenden wij er nog meer heen. En hoe moeten wij hun te eten geven? Het duurt een tijd, voordat wij een weg over het ijs van de Adoen banen om met paarden of auto's producten te vervoeren. En zij moeten werken. Maar er is op de posten niet genoeg gereedschap, de meest noodzakelijke materialen ontbreken. Met je handen alleen kun je niets uitrichten. En er zijn paarden nodig, je sleept geen brandhout uit het bos op je rug aan. Volgens jou moeten we dus maling hebben aan de mensen, laat hen maar van honger omkomen, op hun rug hout uit het bos aanslepen, laat hen maar niet werken!

— Ik zeg niet, dat wij maling moeten hebben aan de mensen, — zei Polisjtsjoek.

— Dus jij wilt, dat ik hen daar vandaan haal? Denk je eens in: kan ik op het ogenblik mensen uit de tajga weghalen en tijd verliezen, waar ik nauwelijks met de tijd uitkom? Zij moeten zich nu installeren op de posten en zich voorbereiden op de winterwerkzaamheden, en, wanneer de Adoen dichtvriest, een weg over het ijs banen. Of heb jij een andere oplossing voor de toestand bedacht?

Wasili Maximowitsj had op docerende en rustige toon gesproken. Polisjtsjoek maakte zich kwaad:

— Jij lacht mij uit, directeur! Ik heb niets bedacht. En ik heb ook geen uitleg nodig: ik ben naar de posten gevaren, heb de mensen gezien en met hen gesproken. Zij houden het in geen geval uit.

— Zij zullen het wel uithouden, indien wij deze twee aken naar hen toesturen. — Wasili Maximowitsj keek de mannen aan en stoof plotseling op: — Jullie zijn bang, hè?

— Dat is helemaal niet verwonderlijk, ja, wij zijn bang, bekende iemand uit de menigte. — Er gaan goederen verloren en ons kost het het leven. U dwingt ons een moeilijke, onmogelijke opdracht uit te voeren.

— Ik heb niet geweten, dat ik jullie slechts makkelijke opdrachten kon geven, — zei Batmanof en hij riep uit de menigte degeen, die hem geantwoord had. — Denkt u, dat onze makkers aan het front erg gemakkelijke opdrachten krijgen? U moest u schamen! — Hij richtte zich weer tot Polisjtsjoek: — Vertrekken, ik ga als leider met jullie mee.

— Dat kunt u niet doen, — weigerde Polisjtsjoek na een pauze. — Het past niet, dat de directeur van een bouwobject met elke schuit meevaart. — De kapitein deed zijn wanten, die hij in het vuur van het gesprek had uitgetrokken, weer aan (elke want was zo groot als een schep) en zette zijn pet recht.

— Zijn er hier communisten onder u? — riep Zalkind; hij was met een groepje mensen ook op de aak geklommen. — De communisten vervoeren met mij beide schepen!

— Wat, begint u nu ook nog, Michail Borisowitsj? — riep Polisjtsjoek klagelijk uit. — Ik ben geen lid van de partij, dus mij wilt u uitsluiten, nietwaar? En dan hoef ik mij in de stad niet meer te vertonen: Zalkind heeft de boten over de Adoen geleid in plaats van Polisjtsjoek. Ga eraf!

De kapitein gaf zijn mannen een wenk. De bemanning van de sleepboot liep zwaar stampend achter hun kapitein over de loopplank aan boord van de sleepboot.

ZEVENDE HOOFDSTUK

Hoe men de werkzaamheden verdeelde

Het begin van de aanleg viel in de winter, wat buitengewone moeilijkheden met zich meebracht. Volgens alle wetten der ingenieurskunst was het niet raadzaam de pijpleiding onder winterse omstandigheden aan te leggen. In elk geval beschouwden erkende buitenlandse specialisten, op wier autoriteit Groebiski zich dikwijls beriep, dit als ontoelaatbaar. Er zou dus voor Batmanof en zijn staf niets anders overblijven dan ermee in te stemmen lange tijd in de kantoren te zitten wachten en zonder strijd het traject over te laten aan de winden en sneeuwstormen.

Maar dat betekende, dat zij het memorandum van Groebiski over de onuitvoerbaarheid van de door de regering gestelde termijn zouden onderschrijven. Van de twaalf maanden, die uitgestippeld waren voor de aanleg van de olieleiding, vielen er tenminste zeven in de winter, hoe kon men deze buiten beschouwing laten? Batmanof en zijn helpers waren niet van plan de wapens neer te leggen en hun gedragslijn werd dus vanzelf bepaald: de winter geen maand, geen week, niet één dag af te staan, er eenvoudig geen aandacht aan te schenken! Zo gemakkelijk kan men de winter echter niet wegcijferen. Nauwelijks was hij ingetreden, of hij bezorgde de bouwers handenvol beslommeringen.

Er was voor de eerste maal sneeuw gevallen — en hoeveel keren zouden nog volgen! — en de normale arbeid van het bureau en de posten langs het traject was verstoord en men moest zich uitsluitend bezig houden met het sneeuwvrij maken van de wegen. Een eenvoudige zaak als de verzending van een paar vrachtschuiten naar de posten bleek ineens zeer moeilijk. Rogof, die de midden in de Adoen vastgelopen aak te hulp was ge-

sneld, was tot dusver niet teruggekeerd en men wist niet, waar hijzelf en het schip met de mensen waren. Van mond tot mond was er langs de rivier een boodschap van hem overgebracht: „Wij zijn vlot gekomen en verder gevaren.” Het lot van de beide schuiten, die Polisjtsjoek boegseerde, was eveneens alsnog onbekend. De bouwleiding beschikte over geen enkele weg meer naar de posten: de weg te water was onbruikbaar geworden en de winterweg over het ijs moest nog gebaad worden. Het enige verbindingsmiddel met het traject was nu het vliegtuig, maar ook dat kon slechts post afwerpen langs het traject: het was onmogelijk een landingsplaats te vinden.

De Adoen was geheel wit geworden en had dezelfde kleur aangenomen als zijn oevers. Wanneer men scherp keek, kon men een langzame verschuiving van het ijsoppervlak onderscheiden, dat door de kracht van het water werd voortgestuwd; al was de rivier in een pantser geklemd, zij gaf zich nog steeds niet gewonnen.

Batmanof dicteerde, terwijl hij voortdurend naar de rivier keek, zijn eerste bevel met betrekking tot het aanlegwerk. Hierin werd de tactiek van de strijd tegen de ingetreden winter uiteengezet: zich voorbereiden op langdurige vorst, zonder een uur te verliezen, voorraden brandstoffen aanleggen, de woonruimte tochtvrij maken, winterkleding en -schoenen in orde maken; op de posten alles bouwen wat noodzakelijk is voor het moeilijke leven in de tajga: barakken en aardhutten, bakkerijen en cantines, badgelegenheden en wasserijen, opslagplaatsen en clubs; na het dichtvriezen van de Adoen een weg banen over het ijs van de rivier en de verbindingswegen vrijmaken van de rivier naar het traject; over de ijsweg onophoudelijk voedsel, buizen, uitrusting en technische materialen uit de opslagplaatsen op de posten over de gehele linie vervoeren.

Aan het bevel werd een instructie toegevoegd. Zij was opgesteld door een commissie van ervaren mensen. Hierin werd alles tot in de kleinste details behandeld: waarmee men de matrassen moest vullen, op welke wijze men vis moest vangen onder het ijs van de Adoen, hoe men tegen scheurbuik thee van dennenaalden moest bereiden en innemen, hoe men de plinten moest dichtmaken, de deurlijsten afschutten en de warmte in de barakken behouden.

Het bevel werd per vliegtuig naar het traject gestuurd. Tegelijkertijd zond Zalkind een brief over de voorbereiding van een partij-conferentie, die vastgesteld was op de eerste dagen van November. Op het laatste moment, toen het toestel reeds op het punt stond op te stijgen, besloot de partij-organisator zelf mee

te gaan. Men slaagde er echter nergens in te landen, en Zalkind keerde onverrichterzake terug, na slechts een luchtreisje gemaakt te hebben. Dat bracht hem uit zijn humeur.

— Het spijt mij erg, dat mijn tocht mislukt is, — zei hij 's avonds tot Batmanof en Beridze. — Ik wil op het ogenblik bij de mensen op het traject vertoeven. Denk je eens in, wat zij daar moeten doormaken!

Beridze stemde volkomen met hem in. Batmanof keek de binnengekomen aanwijzingen van het centraal comité en het volkscommissariaat door, hief zijn hoofd op en keek de partijorganisator oplettend aan.

— Jouw tocht was het toegeven aan een stemming, en ik betreur het niet, dat hij niet geslaagd is, — zei hij. — Ik twijfel er niet aan, dat het zijn nut zou hebben, indien jij een dag of vijftien op een of andere post kon blijven. Maar jij bent partijorganisator niet van één, maar van twaalf posten. Ik herhaal voor de honderdste maal, en ik zal het blijven doen, tot jullie het inzien: het is op het ogenblik voor het aanlegwerk het belangrijkste, dat wij een doelbewuste, krachtige, capabele staf opkweken. Ook de volkscommissaris schrijft naar aanleiding van de mislukking van het tweehonderdvijftiende bouwobject hierover. — Batmanof pakte een der ontvangen aanwijzingen en reikte haar Zalkind. — Toegevend aan een stemming, waren wij haast op de vrachtschuit weggevaren in plaats van Polijtsjoek. Gelukkig was die knaap verstandig genoeg om ons ervan te weerhouden. Anders was het bouwobject zonder leiders komen te zitten. Denk je, dat ik geen lust heb naar het traject te gaan? Wel, laten wij toegeven aan een impuls en er met ons drieën heentrekken. Dan vestigen wij ons op een van de posten en gaan wij daar de zaak besturen. Wat bereiken wij daarmee? Dat wij van de directie van het gehele bouwbedrijf worden tot de directie van een post van het traject. . . .

Wasili Maximowitsj brak deze sarcastische tirade af en legde de aanwijzing op haar plaats. Zalkind en Beridze zwegen. En Batmanof beloofde al weer goedmoedig:

— Hebt maar geduld, er zal een tijd komen, dat men jullie eenvoudig het kantoor niet meer binnenlaat, jullie komen heus nog wel eens aan het traject te wonen.

De partijorganisator en de hoofdingenieur begrepen zelf ook de juistheid van Batmanof's woorden. Samen met hem spanden zij al hun krachten in om het werk van het kantoor tot een harmonisch geheel te maken. En dit kantoor begon elke dag meer te lijken op een eensgezind werkende staf. In deze staf vormden Batmanof, Zalkind en Beridze drie centra, van waar-

uit, als uit accumulatoren, de energie naar de schakels van het apparaat ging.

Schertsend hadden zij eens in een gesprek de werkzaamheden als volgt verdeeld:

— Ik doe het grove werk: sneeuwruimen, met Liebermann onderhandelen, de mensen voeden en kleden, zorgen dat er brandhout is en wat dies meer zij. Als ik klaar ben met dit onbenullige gedoe, trek ik mij terug en ga zonnebloempitten kraken en toekijken, — zei Wasili Maximowitsj.

— Mijn werk is nog simpeler... Een babbeltje maken met de mensen, hun een beetje afleiding bezorgen, opdat zij zich niet vervelen, — liet Zalkind zich in dezelfde trant horen.

Beridze sloeg zich met een uitdrukking van wanhoop op zijn nek:

— Dus de rest kan ik hierop laden, een prettig vooruitzicht!

Van het „grove” werk van Batmanof nam het beheer over de bevoorrading veel tijd in beslag. Elke dag liet hij Liebermann een paar maal bij zich komen en ook door vaak te telefoneren zette hij hem tot daden aan. De bevoorradingchef greep zijn grote rossige hoofd vast en schoof hem schielijk rapporten, informaties en registers toe. Toen Batmanof de cijfers bestudeerde, drong de waarheid tot hem door. Hij werd onaangenaam getroffen door het schrijnende tekort aan winterkleding op de posten.

— Denkt u, dat men de winter in zijn onderbroek doorkomt? — voer hij uit tegen Liebermann. — Voor de nieuwe aanvullingen van arbeidskrachten, die elk ogenblik kunnen arriveren, hebt u geen warme kleren en schoeisel. Op het traject zal het weldra veertig tot vijftig graden vriezen. Waarmee bent u van plan de mensen te kleden en te schoeien?

Liebermann pakte een dikke map met het opschrift: „Privé correspondentie” en liet een dertigtal rapporten zien, die hij de vroegere directie van het bouwbedrijf had overhandigd.

— Ziet u, ik heb geschreven: er is een tekort aan kleding en schoeisel, wij hebben niet voldoende voor de winter. De vroegere directie heeft nergens aandacht aan geschonken.

— U kunt de oude directie beter buiten beschouwing laten. Waarom heeft u deze uitpuilende map aangelegd? Om u voor alle zekerheid met papiertjes veilig te stellen? Misselijk. Wanneer u zich voor uw fouten moet verantwoorden, helpen u geen honderd ton volbeschreven paperassen. Opdat u zich geen ijdele illusies zult maken, zal ik uw gewrochten als aandenken bewaren. — Batmanof borg de map in zijn safe. — Ik geef u de raad bij mij niet aan te komen met een dergelijke privé cor-

respondentie, u riskeert daardoor een bedorven humeur voor een hele week. Maar geef antwoord: waarmee denkt u de mensen te kleden en te schoeien?

— Lieve hemel! Waar moet ik het vandaan halen? Op de markt is het niet te koop en Moskou stuurt het ook niet... Ik verzoek u dit telegram aan het hoofdcomité te ondertekenen.

Liebermann's telegram verzocht dringend om hulp:

KATASTROFALE TOESTAND ONTSTAAN MET UITRUSTING TER VERMIJDING GEBREK KLEDING SCHOEISEL BIJ ARBEIDERS WAARDOOR INEENSTORTING BOUW-OBJECT DREIGT ZENDT JEKKERS GEWATTEERDE BROEKEN MATROZENJASSEN VILT-LAARZEN.

— U bent een humorist, een mislukte nakomeling van Mark Twain. — Batmanof verscheurde het telegram. — Waarom leest u geen kranten?

— Dat doe ik wel... De „Prawda”... De „Izwestia”... Het plaatselijke dagblad...

— U leest ze niet, het is niet waar. Iemand die kranten leest zou geen telegram opstellen als het uwe. Hier hebt u een krant, kijkt u maar eens, waaraan hele kolommen zijn gewijd. — Wasili Maximowitsj reikte de bevoorraderschef een krant.

— „Wij houden een inzameling van warme kleren voor de soldaten van het Rode Leger”, las Liebermann hardop.

— Zalkind organiseert een inzameling van kleren onder de medewerkers. Wij moeten hem helpen. Stel van de nieuwe bontjerkers, viltschoenen en petten de helft beschikbaar voor het Rode Leger.

— Lieve hemel! Hoe kan dat nu? — zei de bevoorraderschef ontsteld. — Wij komen zelf te kort. U hebt zojuist nog gezegd, dat er gebrek aan kleding is.

— Laat u mij de dingen niet tweemaal zeggen. U geeft die spullen af en daarmee uit! Ik ben hevig teleurgesteld in u, Liebermann. U leek mij in het begin een man met veel élan, maar in werkelijkheid bent u een opzouter, een vrek, en geen bevoorradingsspecialist. Al uw initiatief gaat kennelijk heen aan het opstellen van nutteloze rapporten. Er liggen voorraden kleding en schoeisel voor het grijpen, waarom steekt u er geen hand naar uit?

— Waar zijn voorraden? — trok Liebermann zijn grote, pukkelige neus op.

— Ik heb met de militairen afgesproken, dat zij ons oude uniformen geven; daarvan kunt u winterkleren voor onze arbeiders-

ders laten maken. Ga naar Roebejansk om de goederen te verzenden. En in de tweede plaats moet u een groot naai-atelier inrichten. Zoek een geschikte ruimte daarvoor. Zalkind heeft beloofd, dat hij huisvrouwen hier naartoe zal laten komen. Over een week moet het atelier aan het werk zijn.

Batmanof had besloten de bevoorradingafdeling te splitsen in een voor levensbenodigdheden en een technische. Liebermann had een te grote afdeling onder zijn beheer, van spijkers tot boter. De organisatie van de technische bevoorradingafdeling werd echter geremd door het feit, dat men er geen geschikte chef voor had.

— Lieve hemel! Wij hebben volstrekt geen bevoorradingsspecialisten, — verweet Liebermann. — Er zijn veel ingenieurs, nog veel meer technici, men struikelt gewoon over de calculators, maar bevoorradingsspecialisten zijn er niet. In mijn afdeling zijn het òf dwazen òf bedriegers. Niemand voert iets uit, ik moet alles alleen doen. Maar ik ben Gaius Julius Caesar niet.

Als antwoord op deze klaagzang merkte Batmanof op:

— U doet mij denken aan een oude mop. Er was eens een oppasser van een officier, die een soortgelijke theorie als de uwe verkondigde: de hele wereld bestaat uit twee delen. Het ene deel, het goede, vormen de weledele heer luitenant en de oppasser zelf. Het andere deel bestaat uit bedriegers, nietsnutten en dwazen. Deze oppasser is uw onmiddellijke ideële leraar.

Onverwachts werd er een chef voor de nieuwe afdeling gevonden, en nog wel onder de functionarissen; die door Liebermann zwart gemaakt waren.

Wasili Maximowitsj bezocht dikwijls de afdelingen en sloeg de mensen gade. Laat in de avond wilde hij zien, wie er behalve hijzelf nog op het kantoor waren.

Vrijwel alle vertrekken waren reeds donker en verlaten, slechts in de werkkamers van Zalkind, Beridze, Kofsjof, Gretsjkin en Filimonof brandde licht en waren stemmen hoorbaar. Op de bevoorradingafdeling voerde een knappe, roodwangige jongeman een telefoongesprek, Wasili Maximowitsj hoorde zijn stem op de gang. Het gesprek was wat men noemt niet mals en werd kennelijk met Liebermann gevoerd, die zich op dit ogenblik in Roebejansk bevond.

— U bent een geboren acteur en geen bevoorradingsspecialist! Ja, u bent een acteur, u houdt ervan toneel te spelen, u anders voor te doen dan u bent, een grotere figuur voor te stellen dan u in werkelijkheid bent! — schreeuwde de jongeman in de hoorn van de telefoon. — De successen, die uw broer

Lazar Liebermann oogst, brengen u helemaal van streek. Wat? Kunt u mij niet verstaan? U hoort niet graag zulke dingen! Maar ik heb geen broer die artist is en ik heb geen behoefte aan luidruchtige roem. Ik zeg, dat ik geen behoefte heb aan roem. Ik wil slechts bevoorradings specialist blijven. Ik ben volkomen tevreden met deze kleine rol in de geschiedenis! — De jongeman luisterde naar Liebermanns antwoord en vervolgde: — Ik zal er geen traan om vergieten, als ik u niet meer zie! Ik zal er van vreugde zelfs een glaasje op drinken! Over mij hoeft u zich geen zorgen te maken, ik red het wel. Ik ga naar Batmanof, ze zeggen, dat hij voor iedereen werk vindt. . . . Houdt uw dreigementen achterwege, ik ben geen kwajongen! Denk er liever zelf maar eens over na: uw vriendje Jakof Tarasowitsj is weg, u hebt geen beschermer voor uw kunst meer hier! . . .

Toen de jongeman Batmanof in de deur zag staan, sprong hij op en ging rechtop staan, terwijl hij de telefoon geheel vergat.

— Wie bent u? — vroeg Batmanof.

— Fedosof, hoofd van de technische bevoorradingsafdeling.

— Hoe komt het, dat ik u niet ken?

— Tussen u en de gewone functionarissen staan soms de chefs van de afdelingen. Wij bevoorradings specialisten verzinken in het niet achter de figuur van Liebermann. — Fedosof keek Batmanof recht in de ogen, terwijl hij antwoordde.

— Ja, hij heeft een behoorlijk karkas, — beaamde Wasili Maximowitsj. — In verband waarmee hebt u mijn naam genoemd in uw energieke gesprek?

— Ik ben van plan u te vragen mij werk te geven, waarin ik niet van Liebermann afhang. Ik heb genoeg van dat schijnheilige gedoe: wij werken slecht, maar uiterlijk lijkt het heel wat, wij trachten niet beter te werken, maar wij willen het doen voorkomen, alsof alles dik in orde is. Wij leiden u om de tuin met daverende rapporten volgens militair voorbeeld: „Reeds volbracht. . . , reeds aangeschaft. . . , reeds aangevraagd. . . .” In werkelijkheid is het één wanorde, er is niets gedaan en niets volbracht. Er is geen vast plan bij de bevoorrading. De posten langs het traject jammeren, wij sussen de zaak slechts en liegen bij elke pas die wij doen. Er is een tekort aan veel materialen, zij zijn misschien niet direct nodig, maar binnenkort zal men er om verlegen zitten en dan is oponthoud in het aanlegwerk onvermijdelijk. Er moeten bijzondere maatregelen worden genomen, en wij stellen alleen maar documenten op om onder alle omstandigheden gedekt te zijn. . . .

Fedosof zei dit alles in één adem, als iemand die zijn hart uitstort. De hoorn van de telefoon, die hij neergeworpen had, lag te brommen en te knarsen. Batmanof nam hem op en hield hem aan zijn oor.

— Hallo, Fedosof, ik verbied u naar Batmanof te gaan; — schreeuwde Liebermann aan het andere eind van de lijn.

— Lieve hemel, waartoe alles rond te kletsen! Wij hebben ruzie gekregen, wij zullen ons wel weer verzoenen. Dat gebeurt zo vaak! Ik verzeker u, dat het geen zin heeft de betrekkingen met mij te bederven, — Liebermann's stem klonk honingzoet.

— Liebermann, — zei Batmanof in de hoorn, er is inderdaad op uw afdeling heel wat om rond te kletsen, toen ik er binnenkwam, verdronk ik in de rommel. Hoort u mij? — Liebermann gaf geen antwoord, hij was waarschijnlijk onthutst door de plotselinge inmenging van de directeur in het telefoongesprek. — Vertrek naar Nowinsk, ik heb hier verheugend nieuws voor u: er is op deze aarde nog een bevoorradingsspecialist behalve u, die bovendien geen dwaas en ook geen zwendelaar is. Die leermeester-oppasser van u heeft u zand in de ogen gestrooid.

Toen Liebermann uit Roebezsansk was teruggekeerd, voerde Batmanof dadelijk de splitsing van het beheer over de bevoorrading door. Hij ontbood de beide bevoorradingsspecialisten bij zich en beval Fedosof opnieuw aan Liebermann aan:

— Maakt u kennis met elkaar en laten wij dan in uw rommel gaan wroeten.

Fedosof vertelde uitvoerig, op welke wijze de posten verzorgd waren. Hij maakte zijn vroegere chef geen enkel verwijt, niet éénmaal beriep hij zich op hem, mar toch was al wat hij zei voor Liebermann als het ware een slag in het gezicht.

Op het bouwobject was gebrek aan vele dingen: buizen, luchtkleppen, verbindingstukken, lasapparaten, elektroden voor het lassen, waterkabel, vloeibaar gas, bitumen en andere materialen. Fedosof hield grote lijsten in zijn hand en aan de opsomming van ontbrekende materialen scheen geen einde te komen. Elk van de door Fedosof opgenoemde dingen had zijn verwikkelde geschiedenis. De buizen, luchtkleppen en onderdelen voor de pompstations hielden verband met bestellingen via het Volkscommissariaat van Buitenlandse Handel en men hoefde op spoedige ontvangst ervan niet te rekenen. Sommige materialen waren in de eerste dagen van de oorlog door fabrieken in het Zuiden verzonden en onderweg verloren geraakt. Nu